

**SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI YASA TASARISI
KADINLARA
NASIL BİR “SOSYAL GÜVENLİK” VAAT EDİYOR?**

Rapor

**KADIN EMEĞİ VE İSTİHDAMI GİRİŐİMİ (KEİG)
Mart 2008**

KEİG Dizisi: Rapor

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı
Kadınlara Nasıl Bir ‘‘Sosyal Güvenlik’’ Vaat Ediyor?

Hazırlayan: KEİG Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı
Çalışma Grubu

Birinci Basım: Mart 2008

Bu rapordan kaynak göstermek kaydıyla yararlanılabilir.

Baskıya Hazırlık: Reyhan Yalpur

Baskı: Genel-İş Matbaası
Adakale Sok. 4/A Sıhhiye - Ankara
Tel: 0312 435 44 21

Kadınlarla Dayanışma Vakfı
Gazeteci Erol Dernek Sok. 11/5
Beyođlu-İstanbul
Tel: 0212 251 58 50
e-posta: iletisim@keig.org

ÖNSÖZ

Hükümetin Sosyal Güvenlik Reformu adı altında başlattığı çalışmalar birkaç yıl öncesine dayanıyor. Sosyal güvenlik alanında yapılması öngörülen dönüşümün gerçekleşmesi için var olan yasaların değiştirilme ve yeniden yazılma çalışmaları sürüyor. Meclis komisyonlarında hazırlanan ve Meclise sunulan yasa tasarıları bugüne kadar kamuoyundan ciddi tepkiler aldı ve yeniden hazırlanması için tekrar Plan ve Bütçe Alt Komisyonu'na gönderildi.

KEİG Platformu olarak, yeni Yasa Tasarısı'nın biz kadınlara sunduğu sosyal haklarımızı ve kayıplarımızı öğrenmek için bir değerlendirme raporu hazırlama ihtiyacı duyduk. Rapor yazımını KEİG içinde bir çalışma grubu üstlendi. Raporun ilk versiyonu KEİG üyelerinin, kadın aktivistlerin, araştırmacıların ve sendikacıların katıldığı bir atölye çalışmasında tartışıldı. Rapor atölye tartışmaları da dikkate alınarak son halini aldı.

Son derece özenli ve emek-yoğun çalışmalarından ötürü, başta KEİG kurucularından Şemsa Özar olmak üzere bu raporu hazırlayan tüm çalışma grubu üyelerine, atölye çalışmasına katılanlara, atölye çalışmasına katılmayıp katkılarını yazılı olarak gönderenlere teşekkürlerimizi sunarız. Raporun basımını üstlenerek çalışmamıza destek veren DİSK yönetimine ve dağıtımını üstlenen Friedrich Ebert Stiftung Derneği'ne destek ve dayanışmaları için teşekkür ederiz.

KEİG Platformu

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	5
II. GENEL SAĞLIK SİGORTASI	12
III. BAĞIMLI KILINAN ve DIŞLANAN KADINLAR	17
1. Bağımlı Kılınan ve Dışlanan Kadınlar	17
2. Yeşil Kart Sahibi Kadınlar	23
3. Eşi, Babası veya Annesi Hükümlü ve Tutuklu Olan Kadınlar	24
4. İsteğe Bağlı Sigortalılık	24
IV. İŞÇİ KADINLAR	30
1. Tam Zamanlı Çalışan İşçi Kadınlar	30
2. Esnek Çalışma İlişkisi İçinde Çalışan İşçi Kadınlar	39
3. Tarımda Çalışan Geçici İşçi Kadınlar	40
4. Genelevde Çalışan İşçi Kadınlar	41
5. Hükümlü ve Tutuklu Olan İşçi Kadınlar	42
6. Ev Hizmetlerinde Çalışan İşçi Kadınlar	42
V. KENDİ HESABINA ÇALIŞAN ve İŞVEREN KADINLAR	45
1. Uzun Vadeli Sigorta Kolları	46
2. Kısa Vadeli Sigorta Kolları	50
VI. KAMU GÖREVLİSİ (MEMUR) KADINLAR	51
1. Uzun Vadeli Sigorta Kolları	51
VII. SONUÇ	55
Alt Komisyon Metni üzerinde Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından yapılan değişikliklerle ilgili notlar	56

I. GİRİŞ

Geçtiğimiz günlerde TBMM Plan ve Bütçe Alt Komisyonu’nda görüşmeleri tamamlanan Sosyal Güvenlik (Sigortalar) Yasa Tasarısı¹, Türkiye’de yasa koyucuların kadınlara bakış açısını göstermek açısından çok önemli bir belge teşkil ediyor. Bu Tasarı, aynı zamanda, yasa koyucunun günümüz ve gelecek için nasıl bir toplum tahayyülü içinde olduğunu da sergilemekte, bu tahayyülün gerçekleşmesini hızlandırmak için gerekli olan yasal değişiklikleri düzenlemektedir.

Bu değişim sürecinde, aile ve toplumsal yaşamda kadınlara biçilen rol, Tasarı’nın kanun dilinin sistematigi içinde bazen örtük, bazen gayet açık olarak düzenlenmiş hükümlerle yapılandırılmaktadır. Biz, KEİG olarak, günümüzü ve geleceğimizi önemli ölçüde etkileyecek olan bu değişim sürecine karşı durabilmek için, önce yapılmak istenen değişiklikleri ayrıntılı bir biçimde incelememiz ve anlamamız gerektiğini düşündük ve bu raporu hazırladık.²

Tasarı’nın yasal sistematigini farklı kadın grupları oluşturarak çözümlenmeyi tercih ettik. Ancak, bu çözümlenmelere geçmeden önce, bu bölümde, Tasarı’nın genel çerçevesi itibariyle yapacağı tahribat üzerinde duracağız. Aynı zamanda, Tasarı’daki ayrıntılı maddelerin arka planında her daim mevcudiyetini hissettiren kadın ve erkeklerin toplumsal rollerine ilişkin bakış açısına dikkat çekeceğiz.

Sosyal güvenlik sistemlerinin 20. yüzyıl boyunca farklı zaman ve mekânlarda uygulanan, toplumsal

---

1 Bu çalışmada üç metin değerlendirmekteyiz. Birincisi, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası, ikincisi 5510 sayılı yasayı değiştiren yeni Yasa Tasarısı, üçüncüsü ise hem 5510 sayılı yasa da hem de yeni Yasa Tasarısı’nda değişiklikler yapan Alt Komisyon Metni’dir. Dolayısıyla, değerlendirmelerimiz, 5510 sayılı yasanın değiştirilmesi öngörülmeven hükümleri ile yeni Yasa Tasarısı ve Alt Komisyon Metni ile değiştirilen hükümleri kapsayacaktır.

2 Bu raporun ilk versiyonu 4 Şubat 2008 tarihinde KEİG üyelerinin, kadın aktivistlerin ve sendikacı kadınların katıldığı bir atölye çalışmasında tartışıldı. Atölye katılımcılarına ve atölye çalışmasına katılmayıp katkılarını yazılı olarak gönderenlere teşekkürlerimizi sunarız. Bu raporun yazımında zaman zaman Mülkiyeliler Birliği’nin hazırlanmış olduğu “Sosyal Güvenlik Yasa Tasarısı” (2006, Ankara) raporundan yararlanmışır.

yaşamdaki eşitsizlikleri sınırlı da olsa bir dereceye kadar ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemeleri, temel olarak iki grupta toplanabilir. Birincisi, eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri yaratan yapı ve ilişkilere dokunmadan bu eşitsizliklerin yarattığı sonuçları hafifletmek için yapılan düzenlemelerdir. İkincisi ise, eşitsizliklerin altında yatan temel yapıları sarsmaya yönelik düzenlemelerdir. Bu Tasarı ise, bu iki işlevi de yerine getirmekten uzaktır. Tam tersine, eşitsizlikleri ağırlaştırıcı ve gelişmeyi engelleyici bir sistem yaratılmaktadır.

Bu Tasarı, nüfusun önemli bir bölümünü sosyal güvenlik sisteminin dışına itmektedir. Sistemin içine girebilen sigortalıların büyük bir bölümü de dayatılan koşulları yerine getiremediği için birçok haktan mahrum kalacaktır.

Bir sosyal güvenlik sisteminden beklenen, toplumsal yaşamda varolan eşitsizlikleri görerek ve devletin yeniden dağıtım rolünü kullanarak, ülkedeki tüm vatandaşlara insan onuruna yaraşır bir yaşlılık, doğum ve ebeveynlik ve işsizlik dönemi sunması; kaza, hastalık ve engellilik koşullarında gelir ve bakım güvencesi ve ölüm durumunda arkada kalanlara gelir güvencesi sağlamasıdır. Ülke-mizde, 50 yıllık geçmişi içinde, zaten sınırlı ve yetersiz olan sosyal güvenliğin, bu Tasarı ile, hem kapsadığı nüfus hem de sunulan hizmetler açısından geriye gittiğini görüyoruz.

Bu Tasarı, sadece sosyal haklar kümesini daraltmakla kalmamakta, iddia edilenin tam tersine, nüfusun birçok kesimini dışlamaktadır. Toplumun tüm fertlerini, vatandaşlık konumlarından kaynaklanan bir hak (Anayasa 60. madde) olarak sistemin içine dahil etmek yerine, esas öznesi olarak, çalışan ve prim ödeyen, yani kayıtlı çalışanları seçmiştir. Devletin yeniden dağıtıcı rolü gittikçe artan oranda, belirli gruplara ve sadece geçici dönemler için verilen sosyal yardımlara dönüşerek dar bir alana sıkıştırılmaktadır.³ Oysa, daha özgürlükçü ve eşitlikçi bir topluma doğru evrilmenin önemli koşullarından biri, insanların erişebildiği sosyal haklar kümesini genişletmektir.

Kapsam içine alınan, yani prim ödeyen nüfusun önemli bir bölümü de sadece kâğıt üzerinde sigortalı durumda kalacaktır. Bu kişiler, ya dayatılan yararlanma/hak kazanma koşullarını (özellikle

---

³ İşaret ettiğimiz alan primsiz rejimin yanı sıra sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ve belediyeler aracılığıyla yapılan yardımları içermektedir. Örneğin, bütünüyle primsiz rejimin konusunu oluşturan ve vatandaşların Yeşil Kart alabilme koşullarını ilgilendiren bir düzenlemenin primli rejimi düzenleyen Yasa içinde yer almasını açıklamak güçtür. Hükümet seçim öncesi dağıttığı Yeşil Kartları geri almanın yollarını aramaktadır. Yeni Yasa Tasarısı'yla Yeşil Kart alabilmek zorlaştırılmakta ve subjektif koşullara bağlanmaktadır. Mevcut Yeşil Kart'lıların durumları gözden geçirilerek yeni konulan koşulları sağlayamayanların kartlarının iki yıl içinde geri alınması amaçlanmaktadır. 2007 yılı itibarıyla 13 milyon 390 bin kişinin Yeşil Kartı bulunmaktadır (<http://www.haberx.com/n/1069199/yesil-kartli-sayisi-14-milyona.htm>).

yaşlılık sigortası) sağlayamadığı ya da istenen katılım paylarını (özellikle sağlık hizmetlerinde) ödemeye gücü yetmediği için birçok alanda sosyal güvenlik korumasından yoksun kalacaktır. Yeni Tasarı’da, bazı haklar, sadece kâğıt üstünde kalsın, kimse tarafından kullanılmasın diye hazırlanmış gibidir.

Sosyal güvenlikten dışlanan grupların başında kadınlar gelmektedir.

Ev kadınları ve sigortasız çalışan/çalıştırılan kadınlar⁴, sosyal güvenlik açısından eşlerine ve babalarına (eğer sigortalıysalar⁵) bağımlı kılınmıştır. Bu uygulamanın ardında yatan bakış açısının iki önemli yönü vardır.

İlk olarak, bu Tasarı, kadınların emek verdikleri bakım hizmetlerini yok saymaktadır. Kadınlar, gelir getirici bir işte çalışsınlar ya da çalışmasınlar, sigortalı olsunlar ya da olmasınlar aile ve toplumun ihtiyaç duyduğu bakım hizmetlerinin (evin her türlü işi, çocuk ve yaşlı bakımı, hasta bakımı gibi) hemen hemen tümünü üstlenmiş durumdadırlar. Oysa, bu hizmetlerin büyük çoğunluğu kamunun, işverenin ve erkeklerin yapması gereken ama yapmadığı işlerdir. Bir yandan, bütçe yetersizlikleri ve IMF’nin şart koştuğu faizdışı fazla hedefleri bahane edilerek sosyal hizmetler daraltılmakta, diğer yandan, küresel rekabet koşulları bahane edilerek işveren yükümlülükleri azaltılmaktadır. Böylelikle, bu kesimlerin gittikçe artan oranda yerine getirmekten kaçındıkları sorumluluklarının ikamesi olan bakım hizmetleri, hacmi ve yoğunluğu artarak kadınların üzerine yıkılmaktadır. Bu durum, kadınların ev kadını rollerini de pekiştirmektedir. Kadınlar ev işlerine daha fazla emek sarf etmek zorunda kaldıkça gelir getirici işlere yönelememektedir. Sosyal güvenlik sistemi de kadınları, toplumsal üretime katkıda bulunan bireyler olarak desteklemek ve koruma altına almak yerine, baba veya kocalarına bağımlı, onların himayesi altında varlıklar olarak görmeyi tercih etmektedir. Ayrıca, baba ve kocaları vasıtasıyla sağlanan sosyal güvenlikleri de son derece düşük bir düzeyde tutulmaktadır.

İkinci olarak, bu Tasarı, ev içinde ya da dışında ücret ve gelir karşılığı çalışan birçok kadını da sosyal güvenlik sisteminin dışına itmektedir. Bu grup da ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, Tasarı’nın

---

⁴ Yani, bir işverenin yanında çalıştığı halde sosyal güvenlik primi işveren tarafından ödenmeyen ya da kendi hesabına çalıştığı halde sigorta primini yatırabilecek kadar gelir elde edemeyen kadınlar.

⁵ Eşi veya babası sigortasız olan kadınlar, bağımlı konumu ile sahip olunan bazı haklara dahi erişemeyecekler ve tamamen sosyal güvenlikten yoksun kalacaklardır. Bu duruma istisna olarak, 18 yaşından küçük çocuklar, ebeveynleri sigortalı olsun ya da olmasın genel sağlık sigortasından yararlanabileceklerdir. Yine, ayda 145 YTL’nin altında geliri olanlar da, sadece Yeşil Kart sahibi olabileceklerdir.

yasal olarak sosyal güvenlik sisteminden muaf tuttuğu ücret ve gelir karşılığı çalışanlar. Örneğin, ev hizmetlerinde çalışan (gündelikçi) kadınlar, tarımda geçici (mevsimlik) işçiler, geliri asgari ücretin altında olup gelir vergisinden muaf olan küçük üreticiler, esnaf, ev eksenli çalışanlar ve ücretsiz aile işçileri. İkinci olarak ise, kayıtdışı çalışanlar, yani yasal olmayan bir çalışma ilişkisi içinde olup, işverenlerin sigortasını yatırmadığı kadınlar. Hükümetlerin uzun yıllardır sık sık verdikleri demeçlerde kayıtdışı çalışma ilişkilerini ortadan kaldırmayı vaat ettiğini, ama elle tutulur hiçbir somut adım atılmadığını hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla, ücret ve gelir elde eden bu kadınlar da, bireysel olarak kendi çalışma ilişkileri üzerinden değil, kocalarının ve babalarının vasıtasıyla sosyal güvenlikten yararlanabilecektir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz, Tasarı'nın birey olarak sosyal güvenlik sisteminden dışladığı, ancak koca ve babasının himayesi altında olduğu sürece bazı haklardan yararlanabilecek kadınların toplam olarak sayısı 17-18 milyon civarındadır.⁶

Tasarı, bir lütuf gibi, bu grupların, kendi isteklerine bağlı olarak sosyal güvenlik sistemine dahil olabileceklerini söylemektedir. Örneğin, ayda 250 YTL kazanan bir ev eksenli çalışanın ayda 194 YTL prim ödeyerek sigortalı olmasına izin verilmektedir!! Eğer, Tasarı, ülkede çalışma ve gelir koşullarındaki eşitsizlikleri değerlendirerek, dışlayıcı değil de kapsayıcı olmak isteseydi, bu gruplar için istence bırakmadan, ödeme güçleri oranında, düşük bir prim isteyebilirdi. Tasarının yaptığı ise, her türlü caydırıcılık mekanizmasını kurguladıktan sonra, dışlayıcı niteliğini gizleyebilmek için, isteğe bağlı sigortalılığı ileri sürmesidir.

Bu Tasarı, toplumda kadınlar ve erkekler arasında varolan eşitsizlikleri derinleştirme ve artırmaya yöneliktir.

Bu Tasarı, kişiler arasındaki farklılıkları ve eşitsizlikleri büyük ölçüde görmezden gelmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında şöyle denilmektedir: “Farklı durumda olanlara, yani eşit olmayanlara, farklı kurallar uygulanması, yani eşit olmayanların eşitsizliği eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz”.⁷ Eşit olmayanlara eşitmiş gibi davranılması toplumdaki eşitsizliklerin büyümesine yol açacaktır. Bu Tasarı, farklılıkların tanınıp, eşitlik pratiklerinin içine yerleştirildiği bir sistemden uzaktır. Kadınlar/

---

⁶ 15 yaş üstü 25 milyon civarında kadın nüfus bulunmaktadır. Bu nüfustan, kayıtlı işlerde çalıştıkları için sigortalı olanlar, eğitimde olanlar ve emekli olanlar çıkartılarak 17-18 milyon sayısına ulaşılmıştır. Metin içinde verilen istatistiklerde Türkiye İstatistik Kurumu ve Sosyal Güvenlik Kuruluşları istatistikleri kullanılmıştır. www.tuik.gov.tr. www.ssk.gov.tr/sgk/istatistik.html

⁷ E.1988/7, K.1988/27, K.T. 27.9.1988, AMKD, Sayı:24, s.421.

erkekler, düşük gelirliler/yüksek gelirliler, çalışmaya çok erken yaşta başlayanlar/üniversiteyi bitirdikten sonra başlayanlar gibi birçok farklılık ve eşitsizlik bu tasarıda yok sayılmaktadır.

Bu Tasarı, kadınları özgürleştirici değil, tam tersine kadınların üstündeki sosyal kontrolü artırıcı bir rol oynayacaktır. Son yıllarda kadın-erkek eşitliğine yönelik (TCK, Medeni Kanun gibi) atılmış bazı olumlu adımlar ekonomik ve sosyal açıdan güvencesizleştirici/yoksullaştırıcı tercihlerin tehdidi altında sönmülenebilir.

Bu Tasarı, kadınları özgürleştirici değil, tam tersine üstlerindeki sosyal kontrolü artırıcı bir rol oynayacaktır. Kadın ve erkekler arasında varolan eşitsizlikleri doğalmış gibi sunarak kadınların erkeklere olan bağımlılığını daha da artıracaktır.

Bu bakış açısı, kadınların belli bir yaşa geldiklerinde evlenmelerini ve evlilik içinde kalmalarını öngörmektedir. Kadınların bağımlı kılındığı sigortalı bir erkeğin ölmesi durumunda ise, sosyal güvenlik sistemi kadınlara ölüm aylığı ödemektedir. Ancak, sistem bu rolünü de çok uzun süre sürdürmek istememekte, o nedenle, kocası ölen kadınlara tekrar evlendikleri durumda evlenme ödeneği vererek tekrar bir erkeğin himayesine geçmesini teşvik etmektedir.⁸ Oysa, evliliği ve aileyi bu denli vazgeçilmez sayan devletin kendi topladığı istatistikler, kadınların aile içinde yaşadığı baskıyı ve şiddeti açık bir şekilde sergiliyor. Vatandaşını, yaşam içinde karşılaştığı risklerden korumayı vaat eden bir sosyal güvenlik sisteminin, kadınların aile içinde kalmalarının mümkün olmadığı durumlar için bir sosyal güvenlik hakkı geliştirmesi beklenirdi. Bu konuları gündemine bile almamış olması, bu Yasa Tasarısı'nın toplum tahayyülündeki kadınların konumunu açık bir biçimde sergilemektedir.

Kadınların erkeklere bağımlı olmadığı özgürlükçü bir toplum tahayyülünden, “her koyunun kendi bacağından asıldığı”, dayanışmanın olmadığı bir bireyselleşmeyi kast etmiyor, toplumsal yaşamda bireylerin birbirine bağımlı olmalarını bir zaaf olarak algılamıyoruz. Sadece, dayanışmacı bağımlılık ile ezme/ezilme ilişkisine dayalı bağımlılık arasında çok önemli bir fark olduğunu biliyoruz. Başka bir deyişle, kadınların özgürlüğünü savunmanın, toplumsal yaşamda bireylerin birbirine olan dayanışmacı bağımlılığını yadsımadığını söylüyoruz.

---

⁸ Yürürlükteki sistemde yer almayan, yeni Tasarı'ya konulmuş bir maddeye göre, ölüm aylığı alan eşlerin evlenmeleri halinde almakta oldukları aylıkların bir yıllık tutarı bir defaya mahsus olmak üzere evlenme ödeneği olarak kendilerine verilecektir.

Bu Tasarı, 1980’lerden beri toplumsal yaşamda ve çalışma koşullarında süregelen değişimi ve bu değişimin yarattığı riskleri görmezden gelmektedir.

Bu Tasarı, 1980’lerden beri sürdürülen neoliberal politikaların eşitsizlikleri artırıcı rolünü benimseyerek, bu politikaların uygulanmasını kolaylaştırıcı ve yeni kârlılık alanları yaratıcı mekanizmalar sunmaktadır.⁹

1980 sonrası deneyimlenen, toplumun geniş kesimleri için ücretlerin düşmesi, gelirlerin daralması, kayıtdışı çalışmanın artması, göçün yoğunlaşması, daha uzun çalışma saatleri, yoksulluk, yalnız yaşayan kadın sayısındaki artış ve ailenin tüm fertlerinin geçim mücadelesine katılması, ev içinde ve dışında kadınların emeği ile karşılanılan hizmetleri artırmış ve bu artıştan yeni riskler ortaya çıkmıştır. Sosyal güvenlik sistemi ise bu artan risklere karşı hiçbir önleyici mekanizma geliştirmemiştir.

Ayrıca, Sosyal Güvenlik Yasası (tazmin edici) ile İş Yasası’nın (önleyici) birbiriyle uyum içinde ve birbirini tamamlar nitelikte olması gerekir. Oysa, yürürlükteki İş Yasası kayıtdışı (güvencesiz) ve esnek çalışma biçimlerini artırır niteliktedir. Sosyal Güvenlik Yasa Tasarısı ise, kayıtdışı çalışma yokmuş gibi bir kabulden hareket etmekte ve bu grubun sosyal güvenlik dışlanması sonucunu doğurmaktadır.

Devletin sosyal hizmetleri kısıtıldığı bir ortamda, çalışma koşullarının ağırlaşması ve ücretlerin düşmesi, devletin sorumluluğunda olan birçok hizmetin kadınların üzerine yıkılmasına neden olmaktadır. Oysa, aile ve toplumsal yaşam içinde diğerlerine bakmakla yükümlü kılınan, emekleri yok sayılan ve karşılığı ödenmeyen kadınlar, daha öncekilerde olduğu gibi, bu Tasarı’da da, evin erkekleri tarafından himayeye ve bakılmaya muhtaç bireyler konumunda sunulmaktadır. Aslında, bağımlı olan kadınlar değil, kadınların karşılığı ödenmeyen eviçi ve evdışı emeğine bağımlı olan devlet, işveren ve erkeklerdir. Kadınların karşılıksız olarak tüketilen emeği erkek egemen ekonomik sistemi ayakta tutan en önemli öğelerden biridir.

Biz, bu çalışmayla, kadınların, yeni Yasa Tasarısı vasıtasıyla sosyal güvenlik sistemi içinde nasıl bir konuma yerleştirilmeye çalışıldığını sergilemek amacındayız. Yasa Tasarısı, tabii ki erkekler için de önemli kayıplar getirmektedir. Bu kayıplar, son zamanlarda, çeşitli meslek örgütleri ve sendikalar tarafından gündeme getirilmiştir. Bu nedenle, çalışmamızda erkeklerin karşı karşıya kaldıkları kayıplara, ancak kadınlarla ilişkisi olduğu noktalarda yer verilecektir.

---

⁹ İlk olarak, yeni genel sağlık sigortası sisteminde, gerek kamu kaynaklarından gerekse sigortalıların ceplerinden yapacakları harcamalar özel sağlık işletmelerine akacaktır. Ayrıca, sosyal sigorta rejiminin sunduğu sosyal koruma düzeyinin düşmesi, ödeme gücü olanların özel sigorta kuruluşlarına yönelmelerine yol açacaktır.

Bu bölümü takip eden II. Bölüm’de, Genel Sağlık Sigortası sistemi özet olarak anlatılacaktır. Yeni Yasa Tasarısı ile Genel Sağlık Sigortası’nda ciddi önemde değişiklikler yapılmaktadır. Ancak, bu değişiklikler, özellikle sağlıkla ilgili oda ve kuruluşlar tarafından derinlemesine eleştirildiği için metnin diğer bölümlerine ışık tutması açısından, biz burada sadece bir özet yapmakla yetineceğiz.

Kadınların yeni Yasa Tasarısı ile birlikte sosyal güvenlik sistemi içindeki/dışındaki konumlarını incelemenin, kadınlar arasındaki farklılıkları da gizlememesi için, elimizden geldiğince çözümlerimizi farklı kadın kategorilerinden hareketle gerçekleştirdik. Temel olarak dört değişik kadın kategorisi kullandık. Bağımlı kılınan ve dışlanan kadınlar (ev kadınları ve gelir getirici işlerde sigortasız çalışanlar), işçi kadınlar, kamu görevlisi (memur) kadınlar ve kendi hesabına çalışan/işveren kadınlar. Ayrıca, her bölümde bu grupların içinde de farklı kadın tiplerini yaptık. Okuyucunun ilgi alanına göre, bu dört grubun ayrı ayrı okunabileceğini de varsaydığımız için bazı bölümlerde tekrar da bulunmaktan kaçınmadık.

Bölümlerin içinde bulacağınız kutularda yer alan örnek olaylarla, sosyal güvenliğin kadınların yaşamını nasıl etkilediğini anlamaya çalıştık.

Yasalar, karmaşık belgeler. Bu nedenle, mümkün olduğunca teknik konuları ekler vasıtasıyla anlatmayı tercih ettik.

Sonuç bölümünde detaylı bir talepler bölümümüz yok. Birincisi, bu çalışma bir bilgilendirme çalışması. Kadın hareketi içinde varolan çeşitli gruplar, bu bilgilendirme metnini kullanarak kendi taleplerini oluşturabilirler diye düşündük. İkinci ve daha da önemlisi, bu Yasa Tasarısı, tek tek maddeler üzerinden değişiklik talebi yapılarak kadınlar lehine dönüştürülecek bir nitelik taşıyor. Başta da söylediğimiz gibi, bu Tasarı’ya nüfuz etmiş olan kadınlara bakış açısı tümüyle değiştirilmeden tek tek maddelerde yapılacak değişikliklerin yeterli olması mümkün değil. Bu Yasa Tasarısı, tamamen baştan yazılması gereken bir tasarı. Bu çalışmamızın her bölümünde göreceğiniz gibi, bu Tasarı, kadınların bireysel ve toplumsal haklarına ve konumlarına top yekûn bir saldırı. Bu nedenle, en baştaki talebimiz bu Tasarı’nın yeni baştan yazılması!

II. GENEL SAĞLIK SİGORTASI

Yeni Yasa Tasarısı ve Alt Komisyon Metni’ne bakıldığında, birçok hükmü iptal edilen 5510 sayılı yasada varolan, tüm nüfusun Genel Sağlık Sigorta sistemi içinde yer almasını zorunlu kılan temel yaklaşımın muhafaza edildiği görülmektedir. Kapsam açısından tüm nüfusu kavradığı için ilk bakışta olumlu gibi görünen bu yaklaşımın öngördüğü hak ve yükümlülükler incelendiğinde, neredeyse bütün unsurlarıyla yetersiz düzeyde işlediğini bildiğimiz yürürlükteki sisteme belirli ölçüde övgüde bulunmak mümkün.

Kurulması öngörülen Genel Sağlık Sigortası sisteminde iki grup insan tanımlanmaktadır. Birincisi, genel sağlık sigortalısı, ikincisi de bakmakla yükümlü olunan (bağımlı) kişidir. Bilindiği gibi, bağımlıların çok büyük bir bölümünü kadınlar oluşturmaktadır.

Sistemde öncelikle Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık hizmeti sunucuları (devlet hastaneleri, özel hastaneler, sağlık ocakları, tıp merkezleri, vs.) birinci, ikinci ve üçüncü basamak olarak sınıflandırılacaktır. Bu basamaklar çerçevesinde, sağlık hizmet sunucuları arasında sevk zinciri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından belirlenecektir. Başka bir deyişle, sağlık sorunu olan genel sağlık sigortalısı veya bağımlı bir kişi öncelikle sağlık ocakları, aile hekimi gibi birinci basamak hizmet sunucularına başvuracak, sorunun özelliğine göre ya o basamakta tedavi edilecek ya da izleyen basamaklardaki sağlık hizmet sunucularına sevk edilecektir.¹⁰ Genel sağlık sigortalısı ve bağımlıların sevk zinciri kurallarına uygun hareket etmemeleri (iş kazası, meslek hastalığı, afet ile acil haller dışında) durumunda sağlık hizmeti sunucularına yapılan başvurularda alınacak katılım payları %50 oranında fazla olacaktır.¹¹

---

10 Aile hekimliği pilot uygulamasına yönelik yürürlüğe giren yasaya göre aile hekimlerine bir bütçe ayrılmaktadır. Aile hekimi, yönetimindeki sağlık biriminde çalışanların ücretlerinden, araç-gereçlere kadar ödemeleri yapabilmektedir. Bu bütçe büyüklüğü, aile hekiminin performansına göre artabilmekte veya azalabilmektedir. Performans ölçütlerinden biri de, hastaları ikinci basamak sağlık hizmeti sunucularına sevk etmemesi olarak belirlenmiştir. Başka bir deyişle, aile hekimi ne kadar az sevk yaparsa performansı o kadar yüksek kabul edilecek ve bütçesi artacaktır.

11 Katılım payları için bkz. Ek 1.

Genel Sağlık Sigortası, kişilerin ihtiyaç duyabilecekleri tüm sağlık hizmetlerini karşılıksız olarak sağlamaktan uzaktır. Hem sağlık hizmetlerinin kapsamını, türünü, miktarını, süresini belirleme, hem de ihtiyaç duyuldukça değiştirebilme yetkisi Sosyal Güvenlik Kurumu’na verilmiştir. Öte yandan, Kurum tarafından istendiğinde daha da kısıtlanabilecek olan sağlık hizmetlerini alırken, genel sağlık sigortalısı ve bağımlılar tarafından, ayakta tedavi için de, yatakta tedavi¹² için de ödemesi gereken katılım payları bulunmaktadır. Katılım payları, yürürlükteki mevzuatla karşılaştırıldığında, 5510 sayılı yasa ve yeni Yasa Tasarısı’nda çok daha fazla artırılmaktadır.

Sağlık hizmeti veren özel sektör sağlık kuruluşlarının genel sağlık sigortalılarına bakarken ek olarak sağlık hizmetleri tutarının %20’sine kadar ilave ücret alması da öngörülmektedir. Özel sektör sağlık kuruluşlarının, gün geçtikçe artan oranda, sistemin temel aktörleri konumuna getirildiği ve büyük bir hızla genişleme yönünde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kısa bir süre sonra ilâve ücretin de katılım payı gibi rutin bir ödeme olacağını kestirmek güç değildir. Kamu idaresi hizmet sunucularında ise bu ilâve ücret, otelcilik hizmetleri (yatak ve bakım hizmetleri) ve öğretim üyesi (doktor) farkı olarak alınacaktır. Böylelikle, Genel Sağlık Sigortası’na üye olanlar, devlete sosyal harcamalar yapması için verilen vergilerin yanı sıra, sağlık hizmetine ancak sigortaya ödedikleri prim, sağlık hizmeti alırken ödeyecekleri katılım payı ve özel hastanelere gittikleri takdirde verecekleri ilave ücret sonucunda ulaşabileceklerdir.

Dünyada bu tür sağlık sigortalarının bulunduğu ülkelerdeki uygulamalar, sigortalıların önemli bir bölümünün ek ödentileri karşılayamadıkları için sağlık hizmetlerinden yararlanamadığını göstermektedir. Bu kişiler mümkün olduğu kadar evde bakım ile yetinmektedir. Böylelikle, sağlık, bireyin temel hakkı (Anayasa md.2, md.5, md.56) olmaktan çıkarak kamu hizmeti niteliğini yitirmekte, satın alma gücü olanların yararlanabileceği, yoksulların erişemeyeceği bir mal haline dönüşmektedir.

Hemen akla şu soru gelmektedir: Bir işi olmayan ya da kayıtdışı bir işi olup da düşük geliri olan kişiler nasıl bu sistemin sigortalısı olacaklardır? Daha doğrusu prim yükümlülüklerini nasıl karşılayacaklardır? Karşılayamazlarsa ne olacaktır?

Belirli bir gelirin¹³ altındakiler Yeşil Kart alabilirlerse genel sağlık sigorta primleri devlet tarafından

---

12 Daha önce yatarak tedavide katılım payı uygulaması yoktu. Katılım payının, büyük ölçüde gereksiz kullanımları azaltma amacıyla getirildiği söylendi. Oysa, yatarak tedavi olan bir hastanın sağlık hizmetlerini gereksiz kullanımından söz etmek anlamsız.

13 Kişi başı 145 YTL olup, gelirin hesaplanmasında, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve belediyelerce dağıtılan kömür, un, şeker gibi yardımların tutarı da gelirmiş gibi kabul edilerek hesaplamaya dahil edilecektir.

karşılacaktır. Yeşil Kart alabilme koşullarını sağlayamayanların tümü (bağımlı olanlar hariç) ise sağlık sigortası primi yatırmak zorundadır; yatıramayanlara haciz işlemi başlatılacaktır.¹⁴

Genel sağlık sigortası primi, genel olarak çalışanlar için prime esas kazancın %12,5'idir.

Sadece genel sağlık sigortasına tâbi olanların¹⁵ genel sağlık sigortası primi, prime esas kazancın iki katının %12'sidir.¹⁶ Halen brüt asgari ücret 608 YTL olduğuna göre, yaklaşık en az ödenecek olan tutar 144 YTL'dir.

Tasarının yürürlüğe girdiği tarihten sonra, yetim sıfatı taşıyan, çalışmayan ve aynı zamanda evli olmayan kadınlar,¹⁷ artık genel sağlık sigortalısı olarak prim ödemekle (72 YTL) yükümlü kılınmaktadır. Zaten çok düşük düzeyde ölüm aylığı veya gelire yaşam mücadelesi vermekte olan bu durumdaki kadınlar mevcut haklarını yitirmekte ve daha derin bir yoksulluğa itilmektedir.

Cezaevi işliklerinde çalışan hükümlü ve tutukluların bağımlısı konumunda olanların yararlandıkları sağlık sigortaları da ellerinden alınmaktadır. Cezaevinde yatan hükümlü ve tutukluların büyük çoğunluğu erkek olup, bakmakla yükümlü oldukları kişilerin önemli bir bölümü kadın ve çocuklardır. Yeni Yasa Tasarısı'na göre bu kadınlar da kendi sağlık sigorta primlerini yatırmak zorunda kalacaklardır.

5510 sayılı yasa ve yeni Yasa Tasarısı'nın olumlu üç düzenlemesi bulunmaktadır. Birincisi, 18 yaş altı çocuk ve gençlere yöneliktir. 18 yaş altında olan çocuk veya genç, babası veya annesinin Genel Sağlık Sigortası prim borcu bulursa dahi sağlık hizmetlerinden yararlanabilecektir. Ebeveyni

---

14 Borçlulara, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Yasa'nın (51, 102 ve 106. maddeleri hariç) ilgili maddeleri uygulanacaktır. Yani, prim ve diğer borçlar süresi içinde ve tam olarak ödenmezse, ödenmeyen kısmı sürenin bittiği tarihten itibaren ilk üç aylık zaman zarfında her ay için %3 oranında gecikme cezası uygulanarak artırılacaktır. Ayrıca, her ay için bulunan tutarlara ödeme süresinin bittiği tarihten başlamak üzere borç ödeninceye kadar her ay için ayrı ayrı Hazine Müsteşarlığınca açıklanacak bir önceki aya ait DİBS aylık ortalama faizi bileşik bazda uygulanarak gecikme zammı hesaplanacaktır.

15 Herhangi bir kayıtlı çalışma ilişkisi içinde olmayan ve Yeşil Kartı bulunmayan, ancak genel sağlık sigortalısı olması zorunlu tutulan insanlar bu gruptadır. Bu grup içinde, Yeşil Kart alma koşullarını sağlayamayan ancak yoksulluk ve açlık sınırının altında gelir ve yaşam koşullarına sahip olan milyonların olacağını hatırlayalım.

16 Tasarıda prime esas kazanç üzerinden %12 genel sağlık sigortası primi öngörülmüşken, Alt Komisyon'da prime esas kazancın iki katı üzerinden %12 prim ödenmesi yönünde (5510 sayılı yasadaki gibi) değişiklik yapılmıştır. Yükümlülük iki katına çıkarılmıştır.

17 Halen bu statüde bulunan ve ölen sigortalının sağlık yardımlarından yararlanmakta olanların hakları korunmaktadır.

bulunmayan çocuk ve gençlerin Genel Sağlık Sigorta primleri de devlet tarafından karşılanacaktır. İkincisi, genel sağlık sigortalısının sadece 30 günlük primini yatırması koşuluyla sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi mümkündür. Yürürlükteki mevzuatta, kendi hesabına çalışanlar açısından ilk defa sigortalı olanlar için 240 gün, yeniden sigortalı olanlar için 120 günlük asgari prim ödeme koşulu aranmaktaydı. Keza, işçiler açısından sigortalının kendisi için 90 gün, eş ve çocukları için 120 günlük prim ödeme koşulu aranmaktaydı. Üçüncüsü ise, genel sağlık sigortası kapsamına girebilmek için formel/kayıtlı bir çalışma ilişkisine dahil olma koşulunun aranmamasıdır.¹⁸

Buna karşın, mevcut sosyal sigorta sisteminde bulunmakla birlikte yeterince uygulanmayan ve Sağlık Bakanlığı eliyle vatandaşlara sunulan koruyucu sağlık hizmetleri (aşılama, aile planlaması, sağlık bilinci kazandırılması, bağımlılıklara karşı koruma gibi hizmetler) artık prim karşılığı yararlanılan sigorta hizmetlerine dönüşmektedir. Bu durum, sağlık alanında, devletin temel sosyal işlevlerini yitirdiğini çok açık bir biçimde göstermektedir. Finansmanının tamamen bütçe olanaklarından sağlanması gereken bir kamu hizmetinin primlere dayalı olarak sigortalılarca karşılanma yükümlülüğünün getirilmesi, devletin geçirdiği dönüşümün kavranması açısından çok tipik, açıklayıcı bir siyasal tercih olarak karşımızda durmaktadır.

Son olarak Alt Komisyon’da yapılan değişiklikle, eski ve yeni milletvekilleri, bakanlar ve aileleri genel sağlık sigorta sisteminin dışına çıkarılmıştır. Ne prim ödeme yükümlülüğü, ne katılım payı, ne de sağlık hizmetleri kapsamının daraltılması onlar için söz konusu olmayacak, yararlanabilecekleri geniş ve zengin seçeneklerle dolu sağlık hizmetlerinin bedelleri bütçeden karşılanacaktır.

Ek 1. Katılım payı tutarları

Finansmanı sağlanacak teşhis ve tedavi yöntemleri ile sağlık hizmetlerinin türlerini, miktarlarını ve kullanım sürelerini belirlemeye Sosyal Güvenlik Kurumu yetkilidir.

Katılım paylarının hesaplanmasında sağlık hizmeti tutarları esas alınır. Sosyal Güvenlik Kurumu’nca ödenecek sağlık hizmeti tutarlarını belirlemeye de Sağlık Hizmetleri Fiyatlandırma Komisyonu¹⁹ yetkilidir.

---

18 Yürürlükteki sistemde çalışma ilişkisi yoluyla sigortalı olamayanlar isteğe bağlı sigortalı olabilmektedirler. Ancak, bu tür sigortalılık, sadece uzun vadeli sigorta kollarını kapsamaktadır. Dolayısıyla, yürürlükteki sistemde çalışma ilişkisine girmeden sağlık sigortasından yararlanabilme olanağı yoktur.

19 Sağlık Hizmetleri Fiyatlandırma Komisyonu: Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan 1’er üye olmak üzere toplam 5 üyeden oluşur.

SSGSS YASA TAŞARISI
KADINLARA NASIL BİR "SOSYAL GÜVENLİK" VAAT EDİYOR?

KATILIM PAYI ve DİĞER ÖDEMELER	GENEL SAĞLIK SİGORTALISI veya BAĞIMLI KİŞİ İÇİN KATILIM PAYI ve ÖDEME TUTARLARI
Ayakta tedavi ve dış hekimi muayenesi	2 YTL (yarısına kadar indirmeye, beş katına kadar artırmaya Kurum yetkilidir)
Ayakta tedavilerde ilaç	%10 ile %20 arası
Yatarak tedavi	%1 (iki katına çıkarmaya Kurum yetkilidir, katılım payının tutarı her bir yatarak tedavi için asgari ücretin dörtte birini, bir takvim yılında ise asgari ücret tutarını geçemez)
Ortez ve protez iyileştirme araç ve gereçleri	%10 ile %20 arası (asgari ücretin %75'i olan 450 YTL'yi geçemez)
Yardımcı üreme yöntemi tedavisi	ilk deneme: %30 ikinci deneme %25 (üst limit yok)
Sevk zincirine uymama	katılım payı %50 arttırılır
İlave ücret (Özel sözleşmeli sağlık hizmeti sunucuları için)	Özel sözleşmeli sağlık hizmeti sunucuları, buldukları sınıf için Sağlık Hizmetleri Fiyatlandırma Komisyonu'na belirlenen sağlık hizmetleri tutarının %20'sine kadar ilave ücret talep edebilir.
İlave ücret (kamu ve vakıf üniversitesi sözleşmeli sağlık hizmeti sunucuları)	Otelcilik ve öğretim üyesi farkı

III. BAĞIMLI KILINAN ve DIŞLANAN KADINLAR

1. Bağımlı Kılınan ve Dışlanan Kadınlar

Bu bölümde, yeni Yasa Tasarısı'nın, sigortalı kişiye bağımlı olarak tanımladığı ya da sistemden dışladığı kadınların sosyal güvenlik durumunun değişen boyutlarına yönelik tespitler yapılacaktır. Bu grup, kadınlar içinde sayısal olarak en büyük orana sahiptir (25 milyon civarında olan 15 yaş üstü kadın nüfus içinde toplam 17-18 milyon kadın).

Sosyal güvenlik sisteminin bağımlı olarak tanımladığı ya da dışladığı kadınlar farklı gruplardan oluşmaktadır: 1. Ev kadınları, 2. 18 yaşın üstünde olup gelir getiren bir işte çalışmayan kız çocukları, 3. Ücretsiz aile işçileri, 4. Gelir getiren bir işte çalışan ama sigortalı olmaktan muaf tutulan kadınlar (örn. ev hizmetlerinde gündelikçi olarak çalışanlar, tarımda geçici işçi olarak çalışanlar), 5. Yasal olarak sigortalı olmaları gerektiği halde işveren tarafından sigortaları ödenmediği için kayıtdışı çalışan kadınlar, 6. Asgari ücretin altında gelir kazanan kendi hesabına çalışanlar (tarımsal ya da diğer faaliyet alanlarında). Tablo 1'den de göreceğiniz gibi bu değişik konumlardaki kadınlar, sosyal güvenlik sistemi tarafından ancak “eş”, “kız çocuğu” ve “anne” sıfatıyla görülmektedir. Eğer bu sıfatlarıyla sigortalı birinin akrabası iseler sistem tarafından bağımlı olarak kabul edilmektedirler. Öte yandan, eğer eşleri, babaları ya da anneleri sigortalı değilse sistemden tamamen dışlanmaktadır. Oysa, Tablo 1'de verdiğimiz tüm kategorilerdeki kadınlar ev işlerinin yanı sıra gelir getirici işlerde de çalışıyor olabilirler.

Sosyal güvenlik sisteminin genel olarak kadınların ve özel olarak ev kadınlarının toplum içindeki konumunu ele alış biçimi, devletin kadınların toplumsal rollerine bakışı ve bu bakışın sürekliliğini çıplak bir biçimde yansıtmaktadır. Geçmişten günümüze uzanan bu kemikleşmiş bakış açısı, gelir getirsin veya getirmesin kadınların yaptıkları çoğu işi, hizmeti veya faaliyeti yok saymaktadır. Dolayısıyla da, bu hizmetleri veren kadınları sosyal güvenlik sistemi içinde bağımsız birey olarak kabul etmemektedir. Örneğin, tarımsal üretimin önemli bir bölümü ücretsiz aile işçisi kadınlar tarafından gerçekleştirilir. Bu emek türü sosyal güvenlik açısından yok sayılmasına rağmen, resmi istatistiklerde işgücüne dahil edilir. Dolayısıyla, resmi istatistiklerde işgücü tanımı içinde yer alan kadınlar, sosyal güvenlik sistemi tarafından sosyal korumaya değer bir işgücünü teşkil etmezler.

Tablo 1. Bağımlı kılınan ve dışlanan kadınlar

	BAĞIMLI	DIŞLANAN	BAĞIMLI (HAK SAHİBİ)	DIŞLANAN
EŞ	Eşi sigortalı bir işte çalışan kadınlar	Eşi sigortalı bir işte çalışmayan kadınlar	Sigortalı eşi ölmüş olan kadınlar	Sigortalı olmayan eşi ölmüş olan kadınlar
KIZ ÇOCUĞU*	Anne veya babası sigortalı bir işte çalışan kadınlar	Anne veya babası sigortalı bir işte çalışmayan kadınlar	Sigortalı anne veya babası ölmüş olan kadınlar	Sigortalı olmayan anne veya babası ölmüş olan kadınlar
ANNE	Çocuğu sigortalı bir işte çalışan kadınlar	Çocuğu sigortalı bir işte çalışmayan kadınlar	Sigortalı çocuğu ölmüş olan kadınlar	Sigortalı olmayan çocuğu ölmüş olan kadınlar

* 18 yaşın üstünde olup gelir getiren bir işte kayıtlı olarak çalışmayan ve evli olmayan.

Sonuç olarak, ülkemizde ancak çok sınırlı sayıda kadın (Mart 2007 tarihi itibarıyla 3.002.741 kadın) sosyal güvenlik sisteminin öznesi (aktif sigortalı) olarak yer alabilmekte, geri kalan kadınlar sosyal güvenlik sistemine eşleri, babaları veya (çok sınırlı sayıda) anneleri vasıtasıyla, yani büyük çoğunlukla ailenin erkek fertlerinin himayesinde varlıklar (bağımlı-pasif sigortalılar) olarak dahil edilmektedir. Bu tür bir himayeci ilişki içinde, kadınların konumu sadece bağımlı olduğu sigortalının hayatta olması veya ölmesi durumunda değişmektedir.

İlk olarak, kadınlar, bağımlı kılındıkları sigortalı hayatta iken, sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişi sıfatıyla²⁰ düzenlemelere tabidir.²¹ Bu kapsamdaki kadınlar, sadece hastalık ve çok sınırlı olarak da analık sigortasından²² yararlanabilmekte, birey ve yurttaş olarak karşılaşılabilecekleri yaşlılık, malûllük gibi ihtiyaç durumlarında sosyal sigortanın güvencesi altında değillerdir.

20 Bakmakla yükümlü olunan kişi: genel sağlık sigortalısının, sigortalı veya isteğe bağlı sigortalı sayılmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan; a) eşini, b) 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim veya 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu'nda belirtilen aday çıraklık ve çıraklık eğitimi ile işletmelerde meslekî eğitim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi halinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın bu kanuna göre malûl olduğu tespit edilen evli olmayan çocuklarını, c) geçiminin sigortalı tarafından sağlandığı kurumca belirlenen kriterlere göre tespit edilen ana ve babasını kapsar.

21 Sistemin sunduğu isteğe bağlı sigortalılık gibi fiilen olanaksız seçenekler aşağıda yeri geldikçe sunulacaktır.

22 Çok sınırlı nitelemesini vurgulamamızın nedeni, gebelik döneminde sunulan sağlık yardımlarının ötesinde bir husus bulunmamasıdır.

İkinci durumu oluşturan sigortalının ölümü halinde ise birden tanım değişmekte ve ev kadınları hak sahibi sigortalı sıfatını²³ kazanmaktadır. Bu çerçevede, kendilerine bağımlı oldukları sigortalının ölüm tarihindeki durumuna uygun olarak gelir veya aylık bağlanmakta, hastalık ve çok sınırlı olarak da analık sigortasından yararlanmaya devam etmektedirler.

GÜLEN’in hikâyesi²⁴

Gülen, 32 yaşında, bir işyerinde çalışmayan, evli ve iki çocuk annesi bir kadın. Kocas, Aziz, profil üreten bir işletmede çalışıyor ve geçen hafta, ayağına düşen bir makina parçası nedeniyle hastaneye kaldırıldı. Hastanede dört günlük tedaviden sonra, doktorlar iki hafta da evde istirahat verdiler. Aziz, 8 yıldır sigortalı olarak çalışıyor. Sigorta primleri muntazam olarak Sosyal Güvenlik Kurumu’na yatırılıyor. Aziz, kazadan sonra bir kamu hastanesine gittiği için 70 YTL katılım payı vererek hastaneden çıktı. Aziz işe gitmediği sürece fabrikadan aldığı ücret kesiliyor. Buna karşılık, sigorta, hastanede kaldığı her gün için geçici iş ödeneği olarak, fabrikadan aldığı 40 YTL’lik günlük kazancının yarısı olan 20 YTL’yı kendisine veriyor. Evde kaldığı sürede ise Aziz’e günlük kazancının üçte ikisi olan 26,7 YTL veriliyor. İş göremediği için sigortanın kendisine ödediği paranın hastanede kaldığı sürede daha az olması, hastanede Aziz’e bir bakım hizmeti sunulmasından kaynaklanıyor. Sigorta, “ben sana emek sarf edip bakıyorum ve bunun da karşılığını alıyorum” diyor! Oysa, Aziz eve geldiğinde yine bakıma ihtiyacı var. Bu hizmeti veren de eşi Gülen. Onun emeği zaten çantada keklik...

Gülen’in üzerindeki yükler ise gittikçe ağırlaşıyor. Kazançları düştüğü için evin harcamalarını yeniden düzenleyerek tasarruf etmesi gerekiyor. Günlük rutin işlerinin dışında ek olarak Aziz’e bakıyor. Aziz’in sağlığı yerinde iken ailesi için yaptığı işleri de üstlenmek zorunda kalıyor.

Soru: Sigortalı çalışan bir işçi iş kazasına uğrarsa bu durum nedeniyle iş yükü artanlar arasında kimler emeklerinin karşılığını alır, kimler alamaz?

23 Bu anlamda hak sahibi olanlar, sigortalının veya sürekli iş göremezlik geliri ile malüllük veya yaşlılık aylığı almakta olanların ölümü halinde, gelir veya aylık bağlanmasına veya toptan ödeme yapılmasına hak kazanan eş, çocuk, ana ve babayı kapsar.

24 Metin içinde yer alan kutulardaki örnek olaylar Yasa Tasarısı’nın yürürlüğe girdiği varsayılarak yazılmıştır.

Sigortalının ölümü halinde, bağımlı kılınan kadınlara hangi durumlarda gelir veya aylık bağlanabilmektedir, sorusuna yanıt arayalım.

Sigortalı, iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle öldüğü takdirde, bakmakla yükümlü olduğu eşi ve kız çocuklarına gelir²⁵ bağlanır.²⁶ Bir gün de çalışsa, ortada iş kazası veya meslek hastalığı sonucu bir ölüm varsa ölüm aylığı bağlanır. Yürürlükteki rejimde ve yeni sistemde durum aynıdır. Buradaki önemli değişiklik, bağlanacak gelire dayanak teşkil eden sürekli iş göremezlik ödeneğinin, yürürlükteki mevzuatta yer alan alt sınırının yeni sistemde kaldırılmasıdır. Böylelikle, bağlanacak aylık halen varolan alt sınırdan daha düşük olarak belirlenebilecektir.

İPEK ve kızı SEVGİ'nin hikâyesi

İpek, 41 yaşında, dul bir kadın. 19 yaşında iken, 4 yıldır overlokçu olarak çalıştığı bir konfeksiyon atölyesinde tanıştı Ahmet'le. Bir yıl içinde nişan, düğün evlendiler. Evlendikten sonra çalışmaya devam etti. Karı koca çalışıp borçlarını ödeyecek, sonra da başlarını soka-cak bir ev alacaklardı. Evliliklerinin üzerinden 8 ay geçmemişti ki İpek hamile kaldı. Sigortalı olmadıkları için hastaneye gitmediler. İpek, evde ebe yardımıyla ilk çocuğu, Sevgi'yi doğurdu. Çalıştıkları konfeksiyon atölyesinde ne sendika vardı, ne de sigortaları ödemi-yordu. Hamileliği sırasında çalışamaz duruma geldiğinde işten ayrılmak zorunda kalmıştı, tabii ne tazminat ne doğum yardımı aldı. Sevgi doğduktan sonra, ev işleri ve çocuğun bakımının yanı sıra, artık üç kişi olan ailelerinin artan masraflarını karşılamak için konu komşuya dikiş dikmeye, piko yapmaya başladı.

Üç yıl sonra, İpek ikinci çocukları Murat'ı aldı kucağına. Bir yandan baktığı kişilerin sayısı artıyor, öte yandan Ahmet'in maaşı olduğu yerde sayıyordu. Üstüne üstlük bir de kriz vurmuştu ülkeyi. Değil maaş zammı istemek, Ahmet işini kaybedecek diye uyku uyuyamaz olmuşlardı. İpek, bir iş bulup çalışsam diye düşünüyor, çocukları ne yapacağını bilemi-yordu. Annesi köydeydi, kayınvaldesi görümcesinin iki çocuğuna bakıyordu zaten. Cıvardaki konfeksiyon atölyelerinden bazen iş verirdi evlere. Gelinliklere boncuk dikmeye başladı.

25 Gelir, iş kazası veya meslek hastalığı halinde sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine, yapı-lan sürekli ödemeyi, aylık ise malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından yapılan sürekli ödemeyi ifade eder (5510 sayılı yasa, md.3).

26 Kız çocuklarından farklı olarak erkek çocuklarına sadece 18 yaşına kadar, eğitimlerinin devam etmesi halinde ise 25 yaşına kadar bağlanır.

Bazen günde 7-8 saat çalışıyor, sonucunda 10 YTL para kazanıyordu. Ahmet kızılıyordu, “yapma şu işi, kazandığın birşeye benzemiyor” diye. Nasıl yapmazdı, Ahmet’in maaşı ile ayın sonunu getirmeleri mümkün değildi. Ahmet sürekli iş değiştiriyordu. Sonunda sigortalı bir iş buldu.

Çocuklar okula başladığında, masraflarını karşılayabilmek için, Ahmet, tek izin günü olan pazar günleri taksi şoförlüğü yapmaya başladı. Böylelikle eve biraz daha para giriyordu ama evde onun üstlendiği bazı işleri de İpek yapar olmuştu artık. Pazara o gidiyor, çocukları o babaannelerine götürüyor, bir sürü işi aynı anda yapmaya çalışıyordu.

Bir pazar kapının önünden çılgınlık yükselmeye başladı. Taksiyi sürerken, yorgunluktan Ahmet’in içi geçmiş ve bir kamyonla çarpışmıştı; o anda ölmüştü. İpek, Ahmet’in ölümünden sonra sigortadan kendi ve çocukları adına ölüm aylığı almaya başladı. Ancak Sevgi, 19 yaşında olduğu için zorunlu sağlık sigortasına ayda 72 YTL prim ödemesi gerekiyordu. İpek de, Sevgi de devamlı iş arıyor ama bulamıyorlardı. Sonunda Sevgi bir işyerinde çaycılık yapmaya başladı. Hele bir başla bakalım dediler. İkinci gününde çalışanlardan biri elle sarkıntılık yaptı. Sevgi, bir daha o işe gitmedi. Sonunda, babasının bir arkadaşının mahalledeki küçük lokantasında çalışmaya başladı. Tabii, sigortasız. Zaten hatır için alınmıştı işe. Murat ise henüz çalışmıyordu ve okumak istiyordu.

Soru: Sizce İpek 41 yaşında nerede iş bulabilir? Bulursa, sigortalı olması ne işe yarar? Sigortalı olduğunda kocası vasıtasıyla aldığı ölüm aylığı kesilecek. Sigortalı olursa emekli maaşına hak kazanabilmesi için 9.000 iş günü, yani yaklaşık 25 yıl çalışması lazım. Sizce İpek ne yapmalı? Devlet için İpek ev kadını, yani “çalışmayan” kadın. İpek, sizce yaşamının kaç gününü çalışmadan geçirdi? 9.000 iş gününü hâlâ doldurmadı mı? Türkiye’de İpek’in başına gelenlerin tahminen kaç kadının başına gelme ihtimali var? Kızı Sevgi’nin geleceği daha iyi olacak mı?

Bağımlı olunan sigortalının ölümünden sonra hak sahibi sigortalı konumuna eşlerin yanı sıra, 18 ya da yüksek öğrenim görmesi halinde 25 yaş üstü kız çocukları da dâhil edilmektedir.²⁷ Yani, yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kız çocukları

²⁷ Erkek sıfatı taşıyırken yargı kararı ile isim ve cinsiyet değişikliği tescil edilen ve böylece kadın olduğu kabul edilen kişiler, kız çocuğu sıfatıyla bağımlı sigortalıların haklarından yararlanabileceklerdir (D10D, 19.12.1996, 1995/2936-1996/8344). Bu durumdaki kadınların sosyal güvenlik haklarını tek tek dava açarak elde etmelerini beklemeden yasada açık olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

çalışmamaları koşuluyla hak sahibi kapsamı içinde tutulmaktadır. Bu gruplara, sigortalının ölümü halinde ölüm aylığı bağlanır. Ayrıca, cenaze ödeneği, ölüm toptan ödemesi, aylık almakta olan eş ve kız çocuklara evlenme ödeneği hak etme koşullarının sağlanması durumunda verilir.

Ancak, yeni Yasa Tasarısı’na göre bütün bu haklarda önemli kayıplar olacaktır. Tabii burada ev kadınının bağımlısı olduğu sigortalının halen tabii olduğu rejime bağlı olarak (SSK, Emekli Sandığı ya da Bağ-Kur) tahribatın büyüklüğü değişebilmekte ve yer yer iyileşmeler de görülebilmektedir.

- Birinci kayıp, bağımlının **ölüm aylığına hak kazanma koşullarının ağırlaştırılması**²⁸ konusundadır.
- İkinci kayıp, ölüm aylığına hak kazanma koşullarını sağlaması durumunda alınacak **ölüm aylığındaki azalmadır**.²⁹
- Üçüncü kayıp, **ölüm toptan ödeme miktarının düşmesidir**.³⁰
- Dördüncü kayıp, ölen sigortalının kız çocuğuna evlendiği takdirde verilen **evlenme ödeneğinin düşmesidir**.³¹
- Beşinci kayıp, **cenaze ödeneğinden yararlanma koşullarının ağırlaştırılmasıdır**.³²

Özet olarak, bağımlı veya hak sahibi öldükten sonra hak sahibi konumuna geçen kadınların yürürlükteki sisteme (506, 1479, 5434, 2925, 2926 sayılı yasalar) göre belirlenmiş hak ve yükümlülüklerinde, 5510 sayılı yasa ve yeni Yasa Tasarısı sonrası nasıl bir değişiklik öngörülmektedir?

Yeni Yasa Tasarısı’nda, yürürlükteki sistemden önemli bir fark, sigortalının 18 ya da yüksek öğrenim de ise 25 yaş üstü kız çocukları sigortalı hayatta iken de öldüğü durumda da yaklaşık 72 YTL sağlık sigortası primi yatırmak zorunda olmasıdır. Bu durum, isteğe bağlı değildir. Bir ailede, örneğin iki ya da üç 18 yaş üstü evli olmayan ve çalışmayan kız çocuğu var ise hepsi için tek tek sağlık sigortası ödenmesi zorunludur. Ödenmediği takdirde, borcun haciz yoluyla tahsil edilmesi öngörülmektedir. Halen mevcut rejim içinde olanların durumlarında bir değişiklik olmayacaktır.³³

---

28 Bkz. Ek 1.

29 Bkz. Ek 2.

30 Bkz. Ek 3.

31 Bkz. Ek 4.

32 Bkz. Ek 5.

33 5510 sayılı yasa geçici md.12, yeni Tasarı md.25.

2. Yeşil Kart Sahibi Kadınlar

Yürürlükteki yasaya göre (3816 sayılı yasa) hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan aylık geliri veya aile içindeki gelir payı asgari ücretin vergi ve sosyal sigorta primi dışındaki miktarının 1/3’ünden az olan kişilere Yeşil Kart verilir. Yeni Yasa Tasarısı’na göre ise Sosyal Güvenlik Kurumu’na belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak halen Yeşil Kart sahibi olan kişilerin aylık gelirleri tespit edilecektir.³⁴ Bu yöntem ciddi anlamda keyfi belirlemelere yol açabilecektir.

Yeşil Kart sahibi kadınların sağlık sigorta primi devlet tarafından karşılanacaktır. Yeni Yasa Tasarısı kanunlaştığı durumda kişi başına 145 YTL gelirin üzerinde aylık geliri olanların Yeşil Kart’ları ellerinden alınacak ve o tarihten itibaren zorunlu olarak genel sağlık sigortalısı olacaklar ve prim ödeyeceklerdir (yaklaşık aile başına 144 YTL). Prim borçlarını ödemeyenlere haciz gelecektir. Yukarıdaki koşullar açısından mevcut Yeşil Kartlıların kartlarını iade edip etmeyeceklerine ilişkin süreç düzenlemeye göre iki yıl içinde tamamlanacaktır.

DİLAN’ın hikayesi

Dilan şimdi 19 yaşında. Bir sabah askerler köylerine gelip, 2 saat içinde evlerini boşaltmalarını istediklerinde daha 5 yaşındaydı. Sadece yorgan, yatak, kapkacak ve hayvanlarını kurtarabildiler. Sonra bütün köy ateşe verildi. Diyarbakır’a ulaşabilmek için yolda hayvanlarını yok pahasına satmak zorunda kaldılar. Tüm aile, toplam 12 kişi, geçici olarak Diyarbakır’ın Ben u Sen mahallesinde yaşayan amcaoğullarının iki odalı evlerine sığındılar. Köyde hayvanları, meyve ağaçları, az da olsa toprakları vardı. Erkek kardeşleri yılın yarısı inşaat işçiliğine giderdi. Bolluk içinde değildiler ama, açlık da çekmezlerdi. Şimdi, babaları işsiz; iş çıkarsa kaçak kasaplık yapıyor. Devlet, onları köylerinden sürdükten sonra hiç ne yaparlar, ne yerler, ne içerler diye sormadı. Şimdi, erkek kardeşlerinden ikisi İstanbul’da çöp topluyor. Biriktirdikleri parayı Dilanlara, Diyarbakır’a gönderiyorlar. Ağabeyi evlendi ve Mersin’e taşındı. Ablası da evlendi, kocası çarşıda bir lokantada garsonluk yapıyor. Sigortası yok. Evde Dilan’ın iki kızkardeşi daha var. Biri ilköğretime gidiyor. Dilan 5’inci sınıftan sonra okuyamadı. Okul zamanı tüm aile pamuk veya sebze toplamaya gidiyor. Günde 100 kilo

³⁴ Yeni Yasa Tasarısı’nın 10. maddesiyle 5510 sayılı yasanın değiştirilmiş 60. maddesinde “Harcamaları, taşınır ve taşınmaz malları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak Kurum tarafından belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek her türlü gelirin aylık tutarı net asgari ücretin üçte birinden az olan kişiler Yeşil Kart almaya hak kazanırlar” demektedir.

pamuk toplarsa 15 YTL kazanıyor Dilan. Çevre köylere sabah 5’te gidiyor, akşam karanlıkta dönüyorlar. Annesinin sağlığı kötü. Geçtiğimiz yıl bir göğsünü aldılar. Yeşil Kartları olduğu için devlet hastanesinde yapıldı ameliyat. Para ödemediler. Dilan, sürekli bir işte çalışmak, ailesine yardım etmek istiyor, ama Diyarbakır’da iş aslanının ağzında. Son 15 yılda, Dilanlar gibi köyleri zorla boşaltılan aileler doldurmuş şehri. Şehrin nüfusu 3 katına çıkmış. Hacettepe Üniversitesi’nin yaptığı bir araştırmaya³⁵ göre bölgedeki 14 ilde 1986-2005 yılları arasında 1 milyonun üzerinde insan zorunlu göçe tabi tutulmuş. Aslında devlet izin verse, babası köye geri dönmek istiyor. Öte yandan, köyde taş taş üstünde kalmamış, evi tamir etmek, ağaç dikmek, hayvan almak, hepsi para ister. Zaten annesi de kardeşleri de köye dönmek istemiyor. Ya yine aynı şeyler başlarına gelirse...

Soru: Dilan’ın 5 kişilik ailesinin toplam aylık geliri Sosyal Güvenlik Kurulu tarafından uygulanacak ihtiyaç tespiti yöntemiyle ve diğer nakit dışı unsurları gelir sayan yöntemle hesaplanıp da Yeşil Kartları ellerinden alındığında ne olacak? Annesinin tekrar ameliyat olması gerekirse ne yapacaklar?

3. Eşi, Babası veya Annesi Hükümlü ve Tutuklu Olan Kadınlar

Bazı cezaevlerinde hükümlü ve tutuklular, döner sermaye işletmelerine bağlı olarak dışarıya satılan ürünlerin üretildiği işliklerde çok cüzi düzeyde ücretlerle çalışır, hem de meslek öğrenirler. Bu işliklerde çalıştırılan hükümlü ve tutukluların yürürlükteki mevzuata göre halen yararlanmakta oldukları sağlık sigortası, yeni düzenlemeyle geri alınmaktadır. Bu düzenlemenin doğrudan mağduriyete yol açacağı kesim hükümlü ve tutuklunun bakmakla yükümlü olduğu kişilerdir. Yani, eşleri, anaları, babaları ile çocuklarıdır. Cezaevleri ve Tevkif İşleri Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre cezaevinde yatan hükümlü ve tutukluların büyük çoğunluğu erkek olup, bakmakla yükümlü oldukları kişilerin önemli bir bölümü kadın ve çocuklardır (5510 sayılı yasa, md.5). Yeni Yasa Tasarısı’na göre bu kadınlar kendi sağlık sigorta primlerini ödemek zorunda kalacaklardır.

4. İsteğe Bağlı Sigortalılık

Yeni Yasa Tasarısı’na göre, hak sahibi sigortalıya bağımlı kılınan/dışlanan kadınlar, sağlık sigortasına ek olarak, malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortasından yararlanmak amacıyla isteğe bağlı sigortalı olabilirler. Bu durum, her ne kadar bağımlı kılınan/dışlanan kadınlar için bir olanak gibi gözükmekteyse

35 *Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdleri Enstitüsü, 2006, Ankara

de, pratikte geçerliliği olmayan bir seçenektir. Esas olarak, Tasarı, bağımlı kılınan kadınların sosyal güvenlik sistemine girmesini caydırıcı bir yaklaşımla kurgulanmıştır. İlk olarak, isteğe bağlı sigortalılar, kısa vadeli sigorta kollarından iş kazası ve meslek hastalığı ile analık sigortası kollarından yararlanamayacaklardır. İkinci olarak, isteğe bağlı sigortalı olmaları halinde, bağımlı olarak ilişkilendikleri sigortalının sağlık sigortasından yararlanma hakları ellerinden alınmaktadır. Böylelikle, isteğe bağlı sigorta primi yanı sıra sağlık sigortası primi de yatırmak zorunda kalacaklardır. Prim miktarları uzun vadeli sigorta kolları için %20, genel sağlık sigortası için %12 olmak üzere (608 (brüt asgari ücret) x 0.32) 193,6 YTL düzeyindedir. Tasarıya göre, bağımlı kılınan/dışlananların isteğe bağlı sigortalı olması durumunda, 63 yaşında emekli maaşına sahip olabilmeleri için yaklaşık 300 ay (25yıl) prim ödemeleri gerekir. Bu denli uzun bir süre ve bu denli yüksek bir ödemeyi yapacak kadınların (ailelerinin, eş ve babalarının) sayısının çok düşük olacağını tahmin etmek zor değildir.

Yürürlükteki mevzuata göre ev kadınları sadece Bağ-Kur açısından isteğe bağlı sigortalı olabilmektedirler. 2003 yılına kadar prim oranı uzun vadeli sigorta kolları için (prime esas kazancın) %20, sağlık sigortası için %20 olmak üzere %40 olarak uygulanmaktaydı. Bu durumda, sigortalının sağlık primi ödememe keyfiyeti vardı. 2003 yılında yapılan değişiklik sonucu isteğe bağlı sigortalı olanların sağlık hizmetlerinden yararlanma olanakları kaldırılmıştı.

Ekler:

Ek 1. Bağımlı kılınan kadınların ölüm aylığından yararlanma/hak kazanma koşulları

Sigortalı, malûllük veya yaşlılık aylığı almakta iken öldüğü takdirde, eşine (erkek ya da kadın), varsa çocuklarına, anne ve babasına ölüm aylığı bağlanır. Sigortalı çalışmakta iken herhangi bir nedenle öldü ise ölüm sigortasının hak kazanma koşullarını sağlayıp sağlayamadığına bakılır.³⁶

ÖLÜM AYLIĞI HAK KAZANMA/YARARLANMA KOŞULLARI			
YENİ DÜZENLEME	İŞÇİ (SSK)	KENDİ HESABINA ÇALIŞAN (BAĞ-KUR)	KAMU GÖREVLİSİ (EMEKLİ SANDIĞI)
En az 1.800 gün uzun vadeli sigorta primi ödenmiş olması.	İki alternatif var: 1) Toplam 1.800 gün prim yatırılmış olması. 2) En az 5 yıldan beri sigortalılığın devam etmiş olması ve sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün uzun vadeli sigorta kol-ları primi ödenmiş olması.	En az 5 yıl (1.800 gün) sigorta primi ödenmiş olması (tarımda kendi hesabına çalışanlar için de geçerlidir).	10 yıl (3.600 gün) prim ödenmiş olması. ³⁷
DEĞERLENDİRME: Yürürlükteki rejim açısından hak kazanma koşulları hafifleyen sigortalı grubu, 5510 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra çalışmaya başlayacak olan kamu görevlileridir. Bu grubun prim ödeme gün sayısı, 3.600 günden 1.800 güne düşmüştür.			

36 Dul eşe %50'si; ölüm aylığı bağlanmış çocuğu bulunmayan dul eşe, çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması halinde %75'i; çalışmayan veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış çocuklardan (1)18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim yapması halinde 25 yaşını, doldurmayanların veya, (2)Sosyal Güvelik Kurumu Sağlık Kurulu kararı ile çalışma gücünü en az %60 oranında yitirip malûl olduğu anlaşılanların veya, (3)yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kızlarının, her birine %25'i, oranında aylık bağlanır. Hak sahibi eş ve çocuklardan artan hisse bulunması halinde, her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu gelirinin asgari ücretin net tutarından daha az olması ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanmamış olması şartıyla ana ve babaya toplam %25'i oranında; ana ve babanın 65 yaşın üstünde olması, halinde ise artan hisse-ye bakılmaksızın yukarıdaki şartlar geçerli olmak üzere toplam %25'i oranında aylık bağlanır.

37 Ancak, fiili hizmet süresi 5 yılı doldurduktan sonra vefat eden Emekli Sandığı üyelerinin, ölüm tarihinde, başkasının yardımı olmaksızın hayatlarını devam ettiremeyecek derecede malûl ve muhtaç bulunan dul eşleri ile çocuklarına, 15 yıl hizmet süresi üzerinden aylık bağlanır.

Ek 2. Ölüm aylığının miktarı

Ölüm aylığı, sigortalının yaşlılık aylığı ile ilgili aynı hesaplamalara tabidir. Buna göre ölüm aylığı, sigortalının ortalama aylık kazancı ile aylık bağlama oranının çarpımı sonucunda bulunan tutardır. Buradaki ortalama aylık kazancı, sigortalının ödediği primlerin dayandığı kazancın bugünkü değere çekilmiş hali olarak düşünebiliriz. Kritik olan, sigortalının geçmişte çeşitli tarihlerde ödemiş olduğu primlerin dayandığı kazançları bugünkü değere çekerken kullanılacak olan güncelleme katsayısının içeriğidir.

GÜNCELLEME KATSAYISI			
YENİ DÜZENLEME	İŞÇİ (SSK)	KENDİ HESABINA ÇALIŞAN (BAĞ-KUR)	KAMU GÖREVLİSİ (EMEKLİ SANDIĞI)
TÜFE’deki artış oranı ve sabit fiyatlarla gayrisafi yurt içi hasılanın büyüme oranının dörtte birinin toplamı.	Her yılın kentsel yerler tüketici fiyatları endeksi artış oranı ve sabit fiyatlarla gayri safi yurt içi hasıla büyüme oranının toplamı.	Her yılın kentsel yerler tüketici fiyatları endeksi artış oranı ve sabit fiyatlarla gayri safi yurt içi hasıla büyüme oranının toplamı.	Güncelleme katsayısı uygulanmamakta, prime esas kazancın güncellenerek bugüne taşınması yerine en son alınmakta olan maaş kabul edilmekte.
DEĞERLENDİRME: Güncelleme yöntemi nedeniyle, aylıklar yürürlükteki rejime göre önemli ölçüde düşecektir.			

AYLIK BAĞLAMA ORANI			
YENİ DÜZENLEME	İŞÇİ (SSK)	KENDİ HESABINA ÇALIŞAN (BAĞ-KUR)	KAMU GÖREVLİSİ (EMEKLİ SANDIĞI)
Toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için %2	Aylık bağlama oranı, sigortalının toplam prim ödeme gün sayısının ilk 3.600 gününün her 360 günü için %3,5, sonraki 5.400 gününün her 360 günü için %2 ve daha sonraki her 360 gün için %1,5 oranlarının toplamı.	Toplam sigortalılık süresinin ilk 10 yılının her bir yılı için %3,5, takip eden 15 yılın her bir yılı için %2 ve 25 yıldan fazla her bir yıl için %1,5 oranlarının toplamı.	%50 oranına her yıl için %1 eklenir.
DEĞERLENDİRME: Aylık bağlama oranlarının düşüşü ölüm aylığı düzeyini önemli ölçüde düşürecektir.			

Dolayısıyla, mevcut haliyle zaten çok düşük düzeylerde verilen ölüm aylığı, önümüzdeki dönemde daha da düşecektir. Gerek, güncelleme katsayısı, gerekse aylık bağlama oranlarındaki düşüşlerin bileşik etkisi aylıkların düşük belirlenmesine yol açacaktır.

Ek.3 Ölüm toptan ödemesi yapılması

Sigortalının ölüm tarihinde, sigortalılık geçmişi ölüm aylığı bağlanabilmesinin koşullarını (Bkz. Ek 1.) sağlayamadığında hak sahiplerine, o tarihe kadar ödenmiş olan malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin her yıla ait tutarı güncelleme katsayısı ile güncellenerek toptan ödeme şeklinde verilecektir. Güncelleme katsayısının belirlenmesindeki geriye gidiş toptan ödeme miktarının da düşük hesaplanmasına yol açacaktır.

Ek 4. Aylık almakta olan eş ve çocuklara evlenme ödeneği verilmesi

Yeni Tasarı’da, evlenmeleri nedeniyle, bağlanan gelir veya aylıkları kesilmesi gereken eş veya kız çocukların talepte bulunmaları halinde almakta oldukları aylık veya gelirlerinin bir yıllık tutarı bir defaya mahsus olmak üzere evlenme ödeneği olarak peşin ödenecektir. 5510 sayılı yasada (md. 37) evlenme ödeneğinden erkek çocukların da yararlanması söz konusuydu.

AYLIK ALMAKTA OLAN EŞ VE ÇOCUKLARA EVLENME ÖDENEĞİ			
YENİ DÜZENLEME	İŞÇİ (SSK)	KENDİ HESABINA ÇALIŞAN (BAĞ-KUR)	KAMU GÖREVLİSİ (EMEKLİ SANDIĞI)
Eş veya kız çocukların talepte bulunmaları halinde almakta oldukları aylık veya gelirlerinin 1 yıllık tutarı bir defaya mahsus olmak üzere evlenme ödeneği olarak peşin ödenecektir.	Sigortalının ölümünden dolayı aylık ve gelir almakta olan hak sahiplerinden sadece kız çocuklarına evlenmeleri halinde bir defaya mahsus olmak üzere, aylık veya gelirlerinin 2 yıllık tutarı evlenme yardımı olarak verilmekteydi.	Evlenme ödeneği yok .	Toplam 1 yıllık aylık veya gelir tutarı .

Dolayısıyla, yeni düzenleme ile eşlerin kapsama dahil olduğu görülmektedir. Buna karşın, aylık veya gelirlerinin 2 yıllık tutarı yerine 1 yıllık tutarının verilmesi öngörülmektedir.

Ek 5. Cenaze ödeneği verilmesi

YENİ DÜZENLEME	İŞÇİ (SSK)	KENDİ HESABINA ÇALIŞAN (BAĞ-KUR)	KAMU GÖREVLİSİ (EMEKLİ SANDIĞI)
En az 360 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi bildirilmiş olan, sigortalı öldüğü takdirde asgari ücret tutarında cenaze ödeneği verilmesi öngörülmektedir.	242 YTL	235 YTL	Bir maaş kadar (en az 918 YTL)

IV. İŞÇİ KADINLAR

Ücret karşılığı çalışan kadınların iş ilişkileri ve koşulları çok farklı biçimler almaktadır. Burada mümkün olduğunca kadın işçiler arasında farklılıkları vurgulayan bir sınıflama yaparak altı grup oluşturduk. Muhakkak ki bu sınıflamanın dışında kalan gruplar da mevcuttur.

1. Tam zamanlı çalışan işçi kadınlar,
2. Esnek çalışma ilişkisi içinde çalışan işçi kadınlar,
3. Tarımda çalışan geçici işçi kadınlar,
4. Genelevde çalışan işçi kadınlar,
5. Hükümlü ve tutuklu olan işçi kadınlar,
6. Ev hizmetlerinde çalışan işçi kadınlar.

Mart 2007 tarihi itibarıyla 1.740.769 kadın (6.208.581 erkek),³⁸ Sosyal Sigortalar Kurumu’na (SSK) kayıtlı olarak çalışmaktadır. İşçi olarak çalışan kadın sayısının, bu sayıdan çok daha yüksek olmasının nedeni kayıtlı bir iş ilişkisi içinde olmayan kadınların sosyal güvenlik sisteminin dışında kalmasıdır. Bu grup kadınların durumunu, bağımlı kılınan/dışlanan kadınları incelediğimiz III. Bölüm’de bulabilirsiniz.

1. Tam Zamanlı Çalışan İşçi Kadınlar

Bu grubun içinde, fabrika işçisi bir kadın olabileceği gibi bir banka çalışanı veya kamuda çalışan işçi bir kadın da olabilir.

Bu gruptaki sigortalı kadınlar,

- a) **uzun vadeli sigorta kolları:** yaşlılık, malûllük ve ölüm sigortaları,
- b) **kısa vadeli sigorta kolları:** iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası kollarına tabidir.

---

38 Kaynak: <http://www.ssk.gov.tr/sgk/istatistik.html>

1.1.Uzun Vadeli Sigorta Kolları

Uzun vadeli sigorta kolları açısından malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim oranı (5510 sayılı yasa, md.81), sigortalının prime esas kazancının %20’sidir. Bunun %9’u sigortalı hissesi, % 11’i işveren hissesidir.³⁹

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, yeni Yasa Tasarısı ile uzun vadeli sigorta kolları açısından mevcut olan hak kazanma/yararlanma koşulları ağırlaştırılmakta ve koruma düzeyinde (yaşlılık, malûllük ve ölüm aylıklarında) önemli gerilemeler öngörülmektedir. Değiştirilen hak kazanma/yararlanma koşullarına bakıldığında ülkenin çalışma ilişkileri ve toplumsal yaşamın gerçeklerinden kopuk bir şekilde düzenlendiği açık olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, işçi kadınlar yaşlılık ve malûliyet sigorta kollarından hak kazanmayı sağlayacak yaş ve prim ödeme gün sayılarına ulaşsa dahi, büyük bir çoğunluk için, öngörülen aylıkların sunacağı sosyal koruma düzeyi ve dolayısıyla yaşam standardı çok düşük olacaktır.

1.1.1. Yaşlılık Sigortası

Emekli olan sigortalının gelirini oluşturacak yaşlılık aylığını hak edebilme koşulları ve bu aylığın düzeyi sosyal güvenlik açısından merkezi bir öneme sahiptir. Yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için hem prim ödeme gün sayısını, hem de yaş koşulunu tutturmak gerekmektedir. Hak kazanma/yararlanma koşullarına baktığımızda bunların dört grupta ele alındığını görüyoruz.

Prim ödeme gün sayısı ve yaş koşulu yükseltilmektedir.

1. grup: 5510 sayılı yasa (md.28) ve yeni Yasa Tasarısı ile prim ödeme gün sayısı yürürlükte olan 7.000 günden 9 000 güne çıkarılmaktadır. Bu artış, 5510 sayılı yasanın yürürlük tarihinden itibaren her yıl 100’er gün artırılarak 2028 yılında 9.000 güne tamamlanacaktır. Kadınlar için 58, erkekler için 60 olan yaş koşulunda 2036 yılına kadar bir değişiklik öngörülmemektedir. Ancak, 2036 yılından itibaren kademeli bir artış öngörülmekte ve 01.01.2048 tarihinden itibaren hem erkekler hem kadınlar için yaş koşulu 65 olmaktadır.

---

³⁹ 5510 sayılı yasaya (md.80) ve yeni Yasa Tasarısı’na göre prime esas kazançta tabi tutulmayacak ödemeler sayılmıştır. Prime esas kazançta tabi tutulmayacak unsurların çok sınırlı olarak artması nedeniyle prim yükümlülüğünün cüzi de olsa azaltıldığı söylenebilir.

SERAP’ın hikayesi

Serap 28 yaşında işçi bir kadın. İki çocuğunun doğumları sırasında bir süreliğine çalışmadığı zamanları çıkarırsak, 15 yaşından beri sürekli çalışıyor. Çalıştığı yerlerin sayısını kendi bile unuttu. Halen çalıştığı işine iki yıl önce girdi, ama ne kreş var ne servis. Yine de, işveren asgari ücretten sigortasını ödediği için kendisini çok şanslı hissediyor Serap. Kocası Zübeyir ise bir türlü sigortalı bir iş bulamadı. 5-6 yıldır Davutpaşa’da bir maytap atölyesinde 400 YTL maaşla çalışıyor. Çocukları da mahalledeki okula gidiyor. Okuldan çıkınca anneannelerine gidiyorlar. Serap her gün işten çıktıktan sonra annesine gidip çocukları alıp eve getiriyor. Yine öyle bir günde annesinin evindeki televizyon ekranında Zübeyir’in çalıştığı işyerinin havaya uçtuğunu gördü. Zübeyir ölenler arasındaydı.

Soru: İki çocukla birlikte dul kalan bu işçi kadına sosyal güvenlik sistemi ne tür bir sosyal koruma sağlıyor? Serap kaç yaşında emekli olacak? Emekli olana kadar daha kaç yıl çalışması gerek?

Kısmi aylık bağlama koşulları ağırlaştırılmaktadır.

2. grup: Kısmi aylık⁴⁰ bağlama koşullarında da değişiklik öngörülmektedir. SSK sigortalıları için kadın 58, erkek 60 yaşını doldurmuş olması, 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 4.500 gün prim ödemiş olma koşulu aranırken sigortalılık süresi kademeli olarak (her yıl 100’er gün) artırılarak 5.400 güne çıkartılmış yaş koşuluna da 3 yaş eklenmiştir (2035’e kadar kadınlar için 61, erkekler için 63 yaş). Dolayısıyla yararlanma koşulları ağırlaşmaktadır.

Erken yaşlanmış oldukları tespit edilenlerin yaş koşulu ağırlaştırılmaktadır.

3. grup: 5510 sayılı yasaya göre 50 yaşını dolduran ve erken yaşlanmış⁴¹ olduğu tespit edilen sigortalı işçi kadınların, yaş dışındaki diğer şartları taşımaları halinde yaşlılık aylığından yararlanmaları öngörülmekteydi. Yeni Yasa Tasarısı’nda ise yaş düzeyi 55’e çıkarılmaktadır.

40 Yaş koşulunu sağlayıp, 9.000 prim ödeme gün sayısını sağlayamayan sigortalılara düşük bir yaşlılık aylığı seçeneğidir.

41 Erken yaşlanma, sigortalının yaşlılık aylığından yararlanma yaşına ulaşmadan biyolojik yönden emeklilik yaşına gelmiş ve çalışma gücünün bu seviyeye düşmüş olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından rapor verilerek tıbbi olarak tespit edilme durumu. Sigortalı, erken yaşlanma talebini, işyerinin bağlı bulunduğu Kurum Müdürlüğüne yapabilir.

İşe girmeden malûl olan veya malûllük oranının altında çalışma gücü kaybı olan işçi kadınların yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları ağırlaştırılmaktadır.

4. grup: İşe başlamadan önce malûl sayılmayı gerektirecek durumda olanlar (çalışma gücü kaybı %60 ve üstü) için aranan 3.600 gün koşulu 3.960 güne çıkartılmıştır. İşe girmeden önce malûl olmayan, ancak çalışma gücünde kayıp olan sigortalılar açısından aranan gün sayılarında da artış olmuştur. Yürürlükteki sistemde çalışma gücü kayıp oranlarına bağlı olarak belirlenen gruplamalar çerçevesinde, çalışma gücü kaybı %50-%59 arasında olanlar için 4.000 olan prim ödeme gün sayısı 4.320 güne, çalışma gücü kaybı %40-%49 arasında olanlar için 4.400 gün olan prim ödeme gün sayısı ise 4.680 güne çıkartılmıştır.

Kadınların görelî olarak yüksek oranda istihdam edildiği mesleklerde fiili hizmet zammı kaldırılmaktadır.

Özellikle prim ödeme gün sayısı açısından kritik öneme sahip konuların başında fiili hizmet zammı⁴² gelmektedir. Fiili hizmet zammı konusunda iki temel gerileme söz konusudur. Birincisi, yürürlükteki sisteme göre halen fiili hizmet zammından yararlanmakta olan bazı meslek grupları içinde yer alan işçi kadınların mevcut hakları yeni Tasarı ile ellerinden alınmaktadır. Savunma ve güvenlik hizmetleri mensuplarının mevcut hakları korunurken, görelî olarak kadınların yüksek oranlarda istihdam edildiği birçok meslek grubu (basın ve diğer medya çalışanları, sanatkârlar, hostes ve diğer uçuş görevlileri gibi) kapsam dışına çıkarılmaktadır (5510 sayılı yasa, md.40). İkincisi ise, kapsam içinde tutulan bazı meslek gruplarının fiili hizmet süresi zammından hak kazanma/yararlanma koşulları ağırlaştırılmakta, fiili hizmet zamları da düşürülmektedir.

Yaşlılık aylığı düşmektedir.

Güncelleme katsayısı ve aylık bağlama oranlarındaki düşüşler nedeniyle, yaşlılık (emeklilik) aylığı önemli ölçüde azalmaktadır.⁴³

---

42 Fiili hizmet süresi zammı: bazı işlerde ve işyerlerinde çalışanların hizmet sürelerine çalışma sürelerinin her 360 günü için belirli bir prim ödeme gün sayısı fiili hizmet süresi zammı olarak eklenir.

43 Bkz. Ek 2.

Sosyal güvenlik destek primi artırılmaktadır.

Sigortalı (işçi) olarak yeniden çalışmaya başlayan emekli kadınlar sosyal güvenlik destek primi ödeyeceklerdir. Bu miktar prime esas kazancın %31 ile %36,5’i arasında değişmektedir. Bunun %7,5’i sigortalı hissesi, %23,5 ile %29’u arasındaki miktarda işveren hissesidir. Oysa, yürürlükteki sisteme göre (506 sayılı yasa, md.63/B) yaşlılık aylığı almakta iken sigortalı bir işte çalışmaya başlayanların prime esas kazançları üzerinden %7,5’u sigortalı, %22,5’u işveren hissesi olmak üzere %30 sosyal güvenlik destek primi kesilmektedir. Serbest avukat ve noterler için sosyal yardım zammı dahil yaşlılık aylıklarının %15’i oranında sosyal güvenlik destek primi kesilmekte olup, yeni Yasa Tasarısı’nda da aynen uygulama devam edecektir.

1.1.2. Malûllük Sigortası

Bir işçi kadın çalışma yaşamının zorlukları veya herhangi bir nedenden ötürü, çalışma gücünü öylesine kaybedebilir ki, yapılan değerlendirmeler sonucu işçi kadının malûl olduğu saptanır. Bu durumda, eğer işçi kadının sigortalılığı süresince ödediği prim gün sayısı veya yıl sayısı tutarsa işçi kadına malûllük aylığı bağlanmaktadır.

Malûllük aylığı için aranan çalışma gücündeki kayıp oranı bir miktar düşmektedir.

5510 sayılı yasa (md.25) ve yeni Yasa Tasarısı’nda, çalışma gücü ile iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte gelir elde etme gücünün en az %60’ını kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalının malûl sayılması öngörülmektedir. Yürürlükteki sistemdeki malûliyet tanımı (506 sayılı yasa, md. 53) esas alınmakla birlikte, çalışma gücü için 2/3, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu yitirilen meslekte kazanma gücü için %60 olarak belirlenen azalma oranları, 5510 sayılı yasa ile her iki hal için de %60 olarak belirlenmektedir. Böylelikle malûllük aylığı için çalışma gücündeki kaybın oranı bir miktar düşürülmektedir.

Malullük aylığına hak kazanma koşulları ağırlaşmaktadır.

İşçi kadının yukarıda belirtilen oranlarda çalışma veya meslekte gelir elde etme gücünü yitirmesi durumunda, malûllük sigortası için gerekli prim ödeme gün sayılarına sahip olup olmadığına bakılacaktır. Yürürlükteki sisteme göre, sigortalı işçi kadına malûllük aylığı bağlanabilmesi için, toplam olarak 1.800 gün veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, her yıl için ortalama olarak

180 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması şarttır (506 sayılı yasa md.54). 5510 sayılı yasa ve yeni Tasarı’da ise, sigortalı işçi kadına malûllük aylığı bağlanabilmesi için, en az 10 yıldan beri sigortalı olup, toplam olarak 1.800 gün veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl olan sigortalılar için ise en az beş yıldan beri sigortalı olup, toplam 900 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması gerekmektedir (5510 sayılı yasa md.26).

Görüldüğü üzere, sigortalıya malûllük aylığı bağlanabilmesi için yürürlükteki sistemde aranan 5 yıllık süre yeni Tasarı’da 10 yıla çıkartılmıştır. Bu durum malûllük aylığından yararlanma koşulunu önemli ölçüde ağırlaştırmaktadır. Yine 5510 sayılı yasada, sigortalıların başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl olması durumunda daha farklı bir düzenlemeye gidilmiş olup, 5 yıl ve 900 gün prim yeterli görülmüştür.

Malullük aylığı düşürülmektedir.

5510 sayılı yasaya (md.27) göre, malûllük aylığı, prim ödeme gün sayısı 9.000 günden az olan sigortalılar için 9.000 gün üzerinden, 9.000 gün ve daha fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden (yaşlılık aylığı hesaplama yöntemi ile aynı) hesaplanır. Sigortalı başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise tespit edilen aylık bağlama oranı 10 puan artırılır. Yasanın yürürlük tarihinden itibaren sigortalı olacak birisi için malûllük aylığı bağlama oranı %55 ve başka birinin bakımına muhtaç ise %65 olacaktır. 2015 tarihinden itibaren ise bu oranlar %50 ve %60 olacaktır. 506 sayılı yasanın 55. maddesine göre, ortalama yıllık kazancın %60’ının 1/12 si oranında malûllük aylığı bağlanır. Sigortalı başka birinin bakımına muhtaç durumda ise bu oran %70’e çıkarılır.

1.1.3. Ölüm Sigortası

Ev kadınları bölümünde anlatıldığı için tekrarlanmayacaktır.

1.2. Kısa Vadeli Sigorta Kolları

İşverenin prim ödeme yükü sınırlı olarak azalmaktadır.

Kısa vadeli sigorta kolları iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortası kollarını kapsar (md.3). Yeni Yasa Tasarısı’na göre, kısa vadeli sigorta kolları (hastalık sigortası hariç) prim oranı, yapılan işin, iş kazası ve meslek hastalığı bakımından gösterdiği tehlikenin ağırlığına göre, %1 ilâ

%6,5 oranları arasında olmak üzere, Sosyal Güvenlik Kurumu’na belirlenir. Bu primin tamamını işveren öder. Yürürlükteki sisteme (506 sayılı yasa, md.73) göre, iş kazaları ile meslek hastalıkları sigortası priminin nispeti %1,5 dan az, %7’den fazla olamamaktadır. Dolayısıyla, işverenin yükümlülüğü %0,5 azalmaktadır.

1.2.1 İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

İşyerlerinde ortaya çıkan iş kazaları ve işin niteliğinden kaynaklanan meslek hastalıkları çalışma yaşamı içinde varolan son derece önemli sorunlardır. Bu tür sorunlar, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleriyle önemli ölçülerde kontrol altında tutulabilir. Bu önlemlere önem verilmediği ve kamu tarafından gerekli denetimler yeterince yapılmadığı için iş kazaları gazetelerde sık sık rastladığımız haberler arasındadır. Bu tür olayların sonucu işçinin sağlığına kavuşabilmesi için hastanede tedavi ve evde yoğun bir bakım gösterilmesi gerekebilir. İş kazası ve meslek hastalığı sigorta primi ödendiği takdirde, işçinin hastane masrafları, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır. Sigortalının çalışmadığı günlerde işveren ücret ödemez ve bu süre boyunca Kurum tarafından işçiye geçici iş göremezlik ödeneği adı altında parasal bir ödeme yapılır.

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu işçinin sağlığı ciddi şekilde bozulmuşsa işçi mesleğinde gelir elde etme gücünün bir bölümünü kaybedebilir. Bu durumda da Kurum tarafından sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanır.

Son olarak, iş kazası veya meslek hastalığının işçinin ölümü ile sonuçlanması durumunda da hak sahibi sıfatıyla eş, çocuk ve bakmakla yükümlü olduğu yakınlarına gelir bağlanır, cenaze ödeneği verilir ve ileride eş ve çocuklarının evlenmesi durumunda evlenme ödeneği verilir.

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız iş kazası ve meslek hastalığı sigortası açısından, yeni Yasa Tasarısı ve 5510 sayılı yasa ile yürürlükteki sistem karşılaştırıldığında iki değişiklik yapıldığı görülmektedir.

Birincisi, yeni Yasa Tasarısı’nda, sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanabilmek için işçinin mesleğinde gelir elde etme gücünün en az %10 oranında azalmış bulunduğunu tespit etme yetkisi Kurum Sağlık Kurulu tarafından tanınmaktadır. Aslında bu ölçüm safhası çok kritik bir safhadır. 5510 sayılı yasada bu tespit yetkisi, yetkili sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarına aitti. Bu tespitin Kurum Sağlık Kurulu’na onaylanması ile sigortalı açısından hak kazanma prosedürü tamamlanmaktaydı. Bu tespit yetkisini, hak kazanılacak geliri ödeyecek kurumun bir kuruluna değil, objektif davranabilecek, katılımcı bir temsil yapısına sahip bir kurula verilmesi gerekir.

İkincisi, yürürlükteki sisteme (506 sayılı yasa, md.89) göre, geçici iş göremezlik ödeneğinin miktarı yatarak tedavi süresince günlük kazancın yarısı, ayakta tedavi ettirildiğinde ise üçte ikisiydi. 5510 sayılı yasada, yürürlükteki sistemde yer alan yatarak tedavi-ayakta tedavi ayrımı kaldırılarak, her iki durumda da günlük kazancın üçte ikisi oran olarak belirlenmişti. Yeni Yasa Tasarısı’nda ise, 5510 sayılı yasa ile sağlanan ilerleme geriye alınmıştır. Dolayısıyla yeni Yasa Tasarısı’nda, yine yürürlükteki sistemdeki miktarlara/oranlara dönülmektedir.⁴⁴ İşçi kadınlar açısından koruma düzeyini artıran, yani çalışmadığı günlerde eline geçecek paranın miktarını artıran bir düzenlemenin yürürlüğe girmeden geriye alındığı görülmektedir.⁴⁵

1.2.2. Hastalık Sigortası

Hastalık sigortası (genel sağlık sigortası sistemi) çerçevesinde sigortalı ve bağımlı (bakmakla yükümlü olunan) kişilerin tabi olacağı sistemin işleyişi yukarıda genel sağlık sigortası başlığı altında ele alındığı için yinelenmeyecektir. Bu bölümde, işçi kadının hastalığı nedeniyle çalışmadığı günlerde işverenden ücret alamadığı için kendisine Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından geçici iş göremezlik ödeneği verildiğini belirtmekle yetinelim.

Genel sağlık sigortası primi, hesaplanan prime esas kazancın %12,5’idir. Bu primin %5’i sigortalı, %7,5’i ise işveren hissesidir.

Alt Komisyon Metni, yeni Yasa Tasarısı, 5510 sayılı Yasa ve yürürlükteki sistem karşılaştırıldığında, hastalık sigortası açısından üç değişiklik bulunmaktadır.

44 5510 sayılı yasanın 13. maddesine göre, iş kazası, sigortalıyı kaza anında veya sonradan bedenen ya da ruhen özürlü kılan olaydır. Meslek hastalığı ise, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özürsüzlük halleridir. 506 sayılı yasa ile 5510 sayılı yasa arasında belirgin bir fark yoktur. Sigortalı kadın işçinin iş kazasına uğraması veya meslek hastalığına yakalanması halinde, tedavi yardımlarının yanı sıra çalışmadığı günler için geçici iş göremezlik ödeneği verilir. Ortaya çıkan hastalık ve özürlü nedeniyle sigortalı kadın işçinin meslekte kazanma gücü en az %10 oranında azalmışsa geçici değil, sürekli iş göremezlik geliri bağlanır. Ölümle sonuçlanması halinde de hak sahiplerine gelir bağlanır, cenaze ödeneği verilir.

45 5510 sayılı yasanın 18. maddesinde, hekim veya sağlık kurullarından rapor alınmış olmak koşuluyla, iş kazası veya meslek hastalığı, hastalık ve analık halleri nedeniyle işgöremezliğe uğrayan sigortalılara, geçici işgöremezlik ödeneği verileceği hükme bağlanmıştır. 5510 sayılı yasanın 18. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş göremezliğe uğrayan sigortalıya her gün için geçici işgöremezlik ödeneği verileceği hükme bağlanmıştır. Geçici işgöremezlik ödeneği SSK sigortalıları açısından 506 sayılı yasanın 16, 37, 49 ve 89. maddelerinde düzenlenmiştir. Burada, iş kazası veya meslek hastalığı açısından, 506 sayılı yasanın 16. maddesindeki düzenleme aynen korunduğu için SSK sigortalıları yönünden değişen bir durum yoktur.

Birinci değişikliğin genel sağlık sigortası çerçevesinde olduğunun altını çizelim. İkincisi, geçici iş göremezlik ödeneği konusundaki değerlendirmemizin burada da geçerli olduğunu belirtelim. Üçüncüsü, işçi kadınlara hastalık halinde, iş göremezliğin başladığı tarihten önceki bir yıl içinde en az 90 gün kısa vadeli sigorta primi ödenmiş olması koşuluyla, geçici iş göremezliğin üçüncü gününden başlamak üzere, her gün için geçici iş göremezlik ödeneği verilecektir (5510 sayılı yasa, md.18). Yürürlükteki sisteme (506 sayılı yasa, md.37) göre, hastalık halinde geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanma koşulu, iş göremezliğin başladığı tarihten önceki bir yıl içinde 120 gün hastalık sigortası primi ödemiş bulunmaktır. Dolayısıyla, 5510 sayılı yasa ve yeni Yasa Tasarısı’nda sözkonusu sürenin 90 güne çekilmesiyle, işçi kadınların geçici iş göremezlik ödeneğinden yararlanma koşulunun, çok sınırlı da olsa hafifletildiğini söyleyebiliriz.

1.2.3. Analık Sigortası

Analık sigortası ile işçi kadının hamileliği süresinde ve doğum sırasında gerekli sağlık hizmetlerini alabilmesi öngörülmüştür. Analık haline bağlı olarak çalışılmayan günler için keza günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmektedir. Ayrıca, emzirme ödeneği adı altında bir miktar para verilmektedir.

Alt Komisyon Metni, yeni Yasa Tasarısı, 5510 sayılı yasa ve yürürlükteki sistem karşılaştırıldığında analık sigortası açısından üç önemli değişiklik görülmektedir.⁴⁶

Birincisi, yeni Tasarı ile emzirme yardımının asgari ücretin üçte biri tutarında ve bir defa verilmesi öngörülmektedir. 5510 sayılı yasadaki emzirme yardımının altı ay boyunca verilmesi düzenlenmişti. Yürürlükteki sistemde de (506 sayılı Yasa, md.47), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nca onanacak tarife kapsamında her çocuk için bir emzirme yardımı yapılmaktadır. Buna göre bugün itibarıyla, emzirme yardımı bir defaya mahsus 50 YTL tutarında bir ödemedir. 5510 sayılı yasadaki gerilemeye rağmen emzirme ödeneğinin yürürlükteki sisteme göre miktarının arttığı görülmektedir.

İkinci olarak, 5510 sayılı yasadaki işçi kadının analığı halinde, doğumdan önceki bir yıl içinde en az 90 gün kısa vadeli sigorta primi bildirilmiş olması koşuluyla, doğumdan önceki ve sonraki sekiz haftalık sürede, çoğul gebelik halinde ise, doğumdan önceki sekiz haftalık süreye iki haftalık süre ilave edilerek çalışmadığı her gün için, geçici iş göremezlik ödeneği verileceği hükme bağlanmıştır

---

⁴⁶ 5510 sayılı yasaya göre, sigortalı kadına çocuğun yaşaması koşuluyla doğum tarihinde geçerli olan asgari ücretin üçte biri tutarında emzirme ödeneği (202 YTL) verilecektir. Emzirme ödeneğine hak kazanan sigortalı kadınlardan sigortalılığı sona erenlerin, 300 gün içinde çocukları doğarsa, sigortalı kadın veya sigortalının kocası analık sigortası haklarından yararlanacaktır. Ayrıca, doğum tarihinden önceki 15 ay içinde en az 3 ay prim ödenmiş olması koşuluyla sigortalı erkeğin emzirme ödeneğinden yararlanabileceği düzenlenmektedir. Oysa, yürürlükteki mevzuata göre, emzirme yardımı bir defaya mahsus 70 YTL tutarında bir ödemedir. Böylece, SSK’ya tabi sigortalılar açısından emzirme yardımının miktar olarak arttığı görülmektedir.

(5510 sayılı yasa, md.18). Yürürlükteki sisteme göre, aynı döneme ilişkin geçici iş göremezlik ödeneği için aranan prim ödeme gün sayısı (506 sayılı yasa, md.49) 120 gün olarak belirlenmiş durumdadır. Yeni Yasa Tasarısı ile, doğumdan önceki bir yıl içinde 120 gün kısa vadeli prim ödeme koşulu aranmaktadır. Dolayısıyla, işçi kadınlar açısından 5510 sayılı yasayla hafifletilen analık sigortasından yararlanma koşulları, geri alınmıştır.

2. Esnek Çalışma İlişkisi İçinde Çalışan İşçi Kadınlar

Esnek çalışma ilişkisi içinde çalışan kadın işçiler (kısmi süreli iş akitleri, evde çalışma, tele çalışma, geçici (ödünç) iş ilişkisi gibi), 4857 sayılı İş Yasası’nda belirlenen esnek çalışma ilişkileri içinde istihdam edildikleri günler için zorunlu sosyal sigorta kapsamı içindedir. Bu günlerde tam süreli çalışanlar gibi kısa ve uzun vadeli sigorta kollarına tabi olacaklardır. Örneğin, esnek çalışan kadın işçiler, bir ayın on günü çalışmakta ise, çalıştığı günle orantılı prim yükümlülüğü çerçevesinde sistem içindedirler. Ancak, çalıştığı günlerde dahi, sigorta kollarından hak kazanma koşullarını elde etmelerinin çok zor olacağı açıktır. Örneğin, kadınların hastalık halinde Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan geçici iş göremezlik ödeneği alabilmeleri için geçmiş 1 yıl içinde en az 120 gün prim ödemeleri gerekmektedir. Esnek çalışan bir kadın her ay düzenli olarak 10 gün çalışsa bu miktarı ucu ucuna tutturabilir. Analık halinde bu süre 90 gündür.

Esnek çalışma ilişkisi içindeki kadınlara, özellikle de ev-eksensiz çalışanlara ilişkin önemli bir mesele, Tasarı’nın, bu kadınların aynı anda farklı şekillerde istihdam edilmeleri durumunu dikkate almamasıdır. Oysa, yasaların ülkenin gerçekliklerine uygun tasarlanması gerekir. Ücretlerin düşüklüğü, gelen işin istikrarsızlığı ve süreksizliği nedeniyle, gelirlerini süreklileştirmek için, evde fason iş yapan kadınlar, aynı zamanda kendi hesabına da çalışmaktadır. “Hizmet örtüşmesi” diye adlandırılan bu durum dikkate alınmadığında, söz konusu işçi kadınlar, ya işçi ya da kendi hesabına çalışan olarak sosyal güvenlik kapsamına sokulmaktadır. Böylelikle, diğer çalışma biçimleri yok sayılmakta ve ciddi ölçüde hak kaybına uğramaktadırlar.

Kaldı ki, esnek çalışma ilişkisi içinde olan işçi kadınların çalışmadığı günlere yönelik hiçbir güvenceleri bulunmamaktadır. Türkiye gerçekliğinden hareketle, ortalama gelirleri ve prim miktarları gözönünde bulundurularak, esnek çalışanların gelir elde edemedikleri sürelerde borçlanma seçeneğini⁴⁷ seçeneğini kullanabilmeleri gerçekçi bir çözüm değildir.

---

⁴⁷ Esnek çalışana sunulan borçlanma seçeneği, çalıştığı sürelerde tabi olduğu işçi grubunun hak ve yükümlülükleri çerçevesi içinde sigortalılığının devam edebilmesine yöneliktir. İsteğe bağlı sigortalı olarak sisteme girenler ise, kendileri için tanımlanan hak ve yükümlülükler açısından kendi hesabına çalışanlarla eşleştirilmiştir.

ZEYNEP’in hikayesi

Zeynep Eğitim Fakültesi’nden mezun olalı 5 yıl oluyor. Evli, 3 yaşında bir kızı var. Kayınvalidesi onlarla yaşıyor ve son 2 yıldır alzheimer hastası. Zeynep, buldukları şehirde kamu okullarında iş bulamadı. Zaten bulsa da tam zamanlı çalışması mümkün değil, ne kızını ne kayınvalidesini bırakabileceği bir yer yok. Şimdi açık öğretim kurslarında ders veriyor. Gündüzleri kayınvalidesine, kızına bakıyor, ev işleri ve yemek yapıyor. Saat 5.30’da eşi eve gelir gelmez, kayınvalidesini ve kızını ona teslim edip koşarak işine gidiyor. Akşam saat 9’dan önce eve gelemiyor. Haftada 18 saat ders veriyor ve bunun karşılığı olarak işvereni ayda 10 gün sigortalı gösteriyor Zeynep’i.

Soru: Bu durumda Zeynep kaç yılda emekli olabilir? Ödeyebileceği bir tutar karşılığı, çocuğunu bırakabileceği bir yuva, kayınvalidesine bakabilecek bir yaşlılar evi olsaydı Zeynep’in hayatı değişir miydi?

Diğer bir konu, esnek çalışanların emekli olup olamayacaklarına ilişkindir. Sistem öyle anlaşılıyor ki, esnek çalışanlardan ikinci tip yaşlılık aylığı hak kazanma koşulunu sağlamalarını beklemektedir. Bu tür yaşlılık aylığı “kısmi aylık” olarak da adlandırılmaktadır. Kısmi aylığa hak kazanma koşulu, sigortalıların birinci tip olarak tanımladığımız çerçevede yer alan yaş hadlerine üç yıl eklenilmesi (kadınların 61, erkeklerin ise 63 yaşını doldurmaları) ve 5 400 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödenmiş olunmasıdır (5510 sayılı yasa, md.51, md.52). Yine fiilen olanaksız bir durumla karşı karşıyayız. Esnek çalışma biçimleri içinde çalışanların bu koşulları karşılaması neredeyse olanaksızdır. Ayrıca, yaşlılık aylığına hak kazanılsa dahi, aylık miktarı çok cüzi olacaktır.

3. Tarımda Çalışan Geçici İşçi Kadınlar

Yeni Yasa Tasarısı’na göre kamu idareleri hariç olmak üzere, tarım işlerinde veya orman işlerinde hizmet akdiyle sürekli olmayan işlerde çalışanlar zorunlu sosyal sigorta kapsamı dışındadır.⁴⁸ Ayrıca, 50’den az işçi çalıştıran tarım ve orman işletmelerinde çalışan geçici işçi kadınlar da 4857 sayılı İş Yasası’nın kapsamı dışındadır. Dolayısıyla, bu grup işçi kadınlar, ne iş hukukunun ne de sosyal güvenlik hukukunun koruyucu normlarından yararlandırılmaktadır.

Yürürlükteki mevzuatta, tarımda çalışan geçici işçiler 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortaları

⁴⁸ Tarım işçileri arasında sürekli çalışan işçiler, diğer işçiler gibi SSK kapsamındadırlar.

Kanunu çerçevesinde isteğe bağlı olarak sigortalı olabilmektedirler. İsteğe bağlı sigorta iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık, malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarını kapsamaktadır. Bu rejim, SSK rejimine tabi olan diğer işçilerin hak ve güvencelerine göre birçok açıdan geri ve eşitsiz bir sosyal güvenlik rejimi özelliği göstermektedir. Birincisi, bağımlı ve hak sahibi tanımları içinde anne ve babalar yoktur, sadece eş ve çocuklarla sınırlıdır. Kadın sigortalının yaşlılık aylığı alabilmesi için, 58 yaşını doldurmuş olması, 15 yıldan beri sigortalı olması, en az 3 600 gün prim ödeme koşulu aranmaktadır. 58 yaşını doldurmuş olup diğer koşulları sağlayamayan kadın sigortalılara ise istekleri üzerine yatırdıkları primlerin üçte ikisi toptan ödeme olarak verilebilmektedir.

4. Genelevde Çalışan İşçi Kadınlar

Yürürlükteki mevzuatta genelevde çalışan işçi kadınların sosyal güvenlik konumu 506 sayılı yasanın ek 13 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununda belirtilen “genel kadınlar”,⁴⁹ diğer işçi kadınlar gibi, SSK rejimi içindedir.

Gerek yürürlükteki rejimde gerekse yeni Yasa Tasarısı’nda genelevde çalışan işçi kadınların sigorta kolları için aranan hak kazanma koşulları diğer işçilerle aynıdır. Örneğin yaşlılık sigortası için 9.000 prim ödeme gün sayısı ve 60’dan 65’e uzanan yaş koşulu aranmaktadır. Bu grupta çalışan kadınların, söz konusu koşulları tamamlayarak emekliliğe hak kazanmalarının mümkün olmadığı açıktır. Oysa, ağırlıkla erkeklerin istihdam edildiği emniyet ve güvenlik, maden işleri gibi işkolalarında çalışan işçiler ve kamu görevlileri fiili hizmet süresi zammına sahip olurken, son derece ağır çalışma koşullarına sahip genelevde çalışan kadın işçilere böyle bir hak tanınmamıştır. Keza, meslek hastalıkları için de tanımlı bir koruma altında değildirler. Sadece erken yaşlanma hakkından yararlanabilirler. O durumda da, yaşlılık aylığından yararlanma yaşına ulaşmadan biyolojik yönden emeklilik yaşına gelmiş oldukları Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan rapor alınarak tıbbi olarak ispatlanmak zorundadır.

---

⁴⁹ 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun 128.maddesine göre çıkartılan “Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü” çerçevesinde 15. maddeye göre, genelev işçisi kadınlar, “başkalarının cinsi zevkini menfaat karşılığı tatmin etmeyi sanat edinen ve bunun için değişik erkeklerle münasebette bulunan kadınlar” olarak tanımlanmaktadır.

5. Hükümlü ve Tutuklu Olan İşçi Kadınlar

Yeni Yasa Tasarısı’na göre, hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklu işçi kadınlar sadece iş kazası ve meslek hastalığı ile analık sigortasından yararlanırlar. Oysa, yürürlükteki mevzuata göre, bu gruptaki işçi kadınlar, sayılan sigorta kollarının yanı sıra hastalık sigortasından da yararlanmaktaydılar. Dolayısıyla bakmakla yükümlü oldukları kişiler de hastalık sigortası kapsamında idiler.

6. Ev Hizmetlerinde Çalışan İşçi Kadınlar

5510 sayılı yasa, Yeni Yasa Tasarısı ve Alt Komisyon Metni’ne bakıldığında yapılan çeşitli değişiklikler sonucu ev hizmetlerinde süresiz çalışanların (gündelikçiler) sosyal güvenlik sisteminden dışlandığı görülmektedir. Yani, herhangi bir sosyal korumaya sahip değildir. Sosyal güvenlik kapsamı içine dahil edilen ev hizmetlerinde iş akdiyle sürekli çalışanların ise, prim ödeme süresi ve yaş koşulu göz önüne alındığında, özellikle emekliliğe hak kazanmaları çok güçtür.

Ekler:

Ek 1. Emekli olabilme koşulları

EMEKLİ OLABİLME KOŞULLARI		YÜRÜRLÜKTEKİ SİSTEM*	YENİ SİSTEM	
			MEVCUT SİGORTALILAR	YASANIN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNDEN SONRA İŞE BAŞLAYACAKLAR İÇİN
Emeklilik yaşı	İşçi kadınlar	Kadın 40’dan 58 yaşına Erkek 45’ten 60 yaşına	Emeklilik yaşı değişmiyor	2036’dan 2075’e kadar Kadın 59’dan 65 yaşına Erkek 61’den 65 yaşına çıkarılacak
	Kendi hesabına çalışan ve işveren kadınlar			
	Kamu görevlisi (memur) kadınlar			
Prim gün sayısı	İşçi kadınlar	5.000’den 7.000 güne (14’ten 20 yıla)	Prim gün sayısı değişmiyor	7.100 günden kademeli olarak 20 yıl içinde 9.000 güne çıkarılacak
	Kendi hesabına çalışan kadınlar	25 yıl		
	Kamu görevlisi (memur) kadınlar	25 yıl	Prim gün sayısı değişmiyor	(25 yıl)-9.000 gün

* Halen çalışmakta olan sigortalıların emekli olabilme koşullarında 1999 tarihli ve 4447 sayılı yasayla, tüm sigortalı grupları için, yaş koşulu kadınlarda 58 ve prim ödeme gün sayısı işçi kadınlarda 7.000 gün, kendi hesabına ve kamu görevlisi olarak çalışan kadınlarda ise 9.000 gün olarak belirlenmişti. Ancak bu emeklilik koşulları 4447 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra sisteme girecek olan sigortalı kadınlar için geçerli olacaktır. Dolayısıyla, 4447 sayılı yasa öncesi sistemde sigortalı olanların yaş koşulu bulunmamaktaydı. Sadece prim ödeme gün sayısı olarak 5.000 gün aranmaktaydı. Çalışan kadınların kazanılmış haklarının korunması açısından kademeli bir geçiş söz konusudur.

Ek 2. Emeklilik (yaşlılık) aylığı hesaplanması

Yaşlılık aylığı	Ortalama aylık kazanç (x) aylık bağlama oranı
Ortalama aylık kazanç	(Toplam olarak her yıla ait prime esas kazanç (x) güncelleme katsayısı (/) toplam prim ödeme süresi (itibari ve fiili hizmet süreleri hariç) (x) 30
Aylık bağlama oranı	Her 360 gün için %2
	360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınır. Aylık bağlama oranı %90'ı geçemez

V. KENDİ HESABINA ÇALIŞAN ve İŞVEREN KADINLAR

Bu grup altındaki kadınlar arasında asgari ücretin altında gelir elde eden küçük üretici kadınlar olduğu gibi, çok yüksek gelir düzeyine sahip işveren kadınlar da bulunmaktadır. Bu grup kadınları üç kategoride toplayabiliriz:

1. Asgari ücretin üzerinde gelir elde eden kendi hesabına çalışan ve işveren kadınlar.

2. Asgari ücretin altında gelir elde eden kendi hesabına çalışan kadınlar (gelir vergisinden muaf olup, aylık faaliyet gelirlerinden bu faaliyetine ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarı, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler). Bu grup, aylık yüksek prim ödemesi (yaklaşık aylık 200-250 YTL)⁵⁰ göz önünde tutulduğunda sistemin dışında kalmayı tercih edecektir. Dolayısıyla, kısa ve uzun vadeli sigorta kollarının güvence altına aldığı sosyal risklere karşı korunmasız durumda kalacaklardır.

3. Tarımda asgari ücretin altında gelir elde eden kendi hesabına çalışan kadınlar (tarımsal faaliyette bulunan ve yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler). Bu grup, aylık yüksek prim ödemesi (15 gün için yaklaşık 100-125 YTL) göz önünde tutulduğunda sistemin dışında kalmayı tercih edecektir. Bir ayın 15 günü olarak belirlenen prim ödeme yükümlülüğünün her yıl birer gün artırılarak 15 yıl içinde 30 güne tamamlanması öngörülmektedir. Dolayısıyla, bu grup, kısa ve uzun vadeli sigorta kollarının güvence altına aldığı sosyal risklere karşı korunmasız durumda kalacaklardır.

Mart 2007 tarihi itibarıyla 450.304 kadın (2.972.805 erkek) Bağ-Kur sigortalısıdır.

---

50 Toplam prim yükü, uzun vadeli sigorta kolları için %20, kısa vadeli sigorta kolları için %1-%6,5, genel sağlık sigortası için de %12,5 olmak üzere toplam %33,5-39 arasındadır. Prime esas asgari kazancı 608 YTL kabul edersek, en az ödenmesi gereken prim tutarı yaklaşık 200-250 YTL'dir.

1.Uzun Vadeli Sigorta Kolları

Düşük gelirli kendi hesabına çalışan kadınların sigorta prim ödeme yükleri artmaktadır.

Eskiden kendi hesabına çalışanların sigorta prim tutarlarını buldukları gelir basamağındaki gelir tutarları üzerinden ödemeleri söz konusu iken, yeni Yasa Tasarısı’na göre en az brüt asgari ücret üzerinden prim ödemek zorunda kalacak olmaları düşük gelirli kesimlerin prim ödeme yüklerini artırmaktadır.

1.1.Yaşlılık Sigortası

Emekliliğe ilişkin 1999 tarihinde yapılan değişiklik sonucu belirlenen prim ödeme gün sayısı değişmemektedir, ancak yaş koşulu zamanla ağırlaştırılmaktadır.

Yürürlükteki sistemde de yeni Yasa Tasarısı’nda da prim ödeme gün sayısı 9.000 olarak aynı kalmaktadır.

Kadınlar için 58, erkekler için 60 olan yaş koşulunda 2036 yılına kadar bir değişiklik yoktur. Ancak, 2036 yılından itibaren kademeli bir artış olacak ve 01.01.2048 tarihinden itibaren hem kadınlar hem de erkekler için emeklilik yaşı 65 olacaktır. Dolayısıyla yaş koşulu ağırlaştırılmıştır.

Kısmi aylık bağlama⁵¹ koşullarında da değişiklik öngörülmektedir. Yürürlükteki mevzuata göre kadınlar için 58, erkekler için 60 olan yaş koşulu kademeli olarak, 65 yaşını geçmemek üzere artırılmaktadır. 5.400 gün sigortalılık süresi (prim ödeme gün sayısı) aynı kalmaktadır.

Kendi hesabına çalışanlar için yürürlükteki sistemde bulunmayan, malûllük sigortasından yararlanamayan engelli sigortalılara emekli olabilmeleri için yeni bir düzenleme getirilmiştir.

---

⁵¹ Yaş koşulunu sağlayıp, 9.000 prim ödeme gün sayısını sağlayamayan sigortalılara düşük bir yaşlılık aylığı seçeneğidir.

NECLA’nın hikayesi

Necla şimdi 32 yaşında ve bir kuaför dükkânı işletiyor. Bazen bu işi nasıl başardığına kendi bile inanmıyor. Çalıştığı ilk günden beri kendi işini kurmayı hayal etmişti. Artık hayalleri gerçek oldu. Yanında 14 yaşında bir çırak ile sabahtan akşama kadar çalışıyor. Kendisi de yanında çalışan kız çocuğu gibi çıraklıkla başlamıştı bu işe. 13 yaşından 18’ine kadar küçük kuaför dükkânlarında çalışmıştı. Sonra mahalleden bir esnafla evlendirdiler onu. Önce sevindi, sabah erken kalkmayacak, yabancıardan azar işitmeyecekti. Ama kısa süre sonra evde sıkılmaya başladı Necla. O arada, Mustafa doğdu arkasından da Özlem. İki çocukla nasıl çalışabilirdi ki. Ama onun pes etmeye niyeti yoktu. Kocasından gizli, düğünde takılan bileziklerden birini sattı, bir saç kurutma makinası aldı. Başladı komşu kadınların, mahallenin kızlarının saçlarına kuaförlerin üçte biri fiyatına fön çekmeye. Para kazanmaya başlayınca kocasının da hoşuna gitti bu iş. Çocuklar okula başlayana kadar böyle evde çalıştı.

Çocuklar yarım gün de olsa okula gitmeye başlayınca yine hayalleri depreşti Necla’nın. Sonunda yan mahallede küçük bir dükkân buldu. Kocasını razı etmek için çok uğraştı ama sonunda başardı. Elinde avucunda ne varsa dükkâna yatırdı. Çiçek gibi bir kuaför dükkânı açtı.

Kuaför sahibi olmuştu ama geleceğiyle ilgili kaygıları vardı. Kocasının sigortası yoktu, yaşlılığında emekli maaşı almak güzel bir şeydi oysa. Zaten memurlar gelir ceza keser diye korkuyordu. En güzeli sigortalı olayım diye düşündü.

Soru: Necla kaç YTL prim ödeyerek sigortalı olabilir? Eğer bu primi ödemeyi göze alırsa Necla kaç yaşında emekli olabilir? Küçük bir mahalle kuaförü, kira ve diğer masraflar çıktıktan ve vergisini ödedikten sonra kendisinden istenen primi ödeyecek kadar para kazanabilir mi? Kazanamıyorsa ne yapsın?

Yaşlılık aylığı düşürülmektedir.

Güncelleme katsayısı ve aylık bağlama oranlarındaki düşüşler nedeniyle, yaşlılık (emeklilik) aylığı önemli ölçüde azalmaktadır.⁵²

52 Bkz. Bölüm IV, Ek 2..

Yeniden çalışmaya başlamak zorunda kalan emekli kadınlara büyük hak-sızlık: sosyal güvenlik destek primi artmaktadır.

Yürürlükteki sisteme göre yaşlılık aylıklarından %10 oranında sosyal güvenlik destek primi kesilmektedir. 5510 sayılı yasayla prime esas kazancın %33,5-39 arasında bir orana yükseltılmışti. Yeni Yasa Tasarısı’nda %15’e düşürüldü. Alt Komisyon Metni’nde ise %12’ye düşürülmesi ve her yıl birer puan artırılarak %15’e kadar yükseltilmesi öngörülmektedir.

1.2. Malûllük Sigortası

Malûllük sigortasından yararlanma şartları ağırlaşmaktadır.

5510 sayılı yasaya (md.26) ve yeni Yasa Tasarısı’na göre, sigortalıya malûllük aylığı bağlanabilmesi için, en az on yıldan beri sigortalı olup, toplam olarak 1800 gün veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl olan sigortalılar için ise en az 5 yıldan beri sigortalı olup toplam 900 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması gerekmektedir.

Yürürlükteki sisteme (1479 sayılı yasa, md.27) göre, malûllük aylığı bağlanabilmesi için en az 5 tam yıl sigorta primi ödenmiş olması gerekmektedir. Görüldüğü üzere, sigortalıya malûllük aylığı bağlanabilmesi için yürürlükteki sistemde aranan 5 yıllık süre yeni Yasa’da 10 yıla çıkartılmıştır. Bu durum yararlanma koşulunu önemli ölçüde ağırlaştırmaktadır. Yine yeni Yasa’da, sigortalıların başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl olması durumunda daha farklı bir düzenlemeye gidilmiş olup, 5 yıl ve 900 gün prim yeterli görülmüştür.

Malûllük aylığı düşürülmektedir.

5510 sayılı yasaya (md.27) ve yeni Yasa Tasarısı’na göre, malûllük aylığı prim ödeme gün sayısı 9.000 günden az olan sigortalılar için 9.000 gün üzerinden, 9.000 gün ve daha fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden hesaplanacaktır. Sigortalı başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise tespit edilen aylık bağlama oranı 10 puan artırılır. 5510 sayılı yasanın yürürlük tarihinden itibaren sigortalı olacak birisi için malûllük aylığı bağlama oranı %55 ve başka birinin bakımına muhtaç ise %65 olacaktır. 2015 tarihinden itibaren ise bu oranlar %50 ve %60 olacaktır.

Yürürlükteki sisteme (1479 sayılı yasa, md.30) göre malûllük aylığı, sigortalının sigortalılık süresi içinde prim ödediği gelir basamaklarının, bu basamaklardaki prim ödeme süreleri de dikkate

alınarak, aylık başlangıç tarihinde yürürlükte bulunan gelir tablosu üzerinden hesaplanacak aylıklı ortalamasının %65'idir. Başka birinin bakımına muhtaç durumda ise %75'idir. 2926 sayılı yasanın 14. maddesine göre ise bu oranlar %70 ve %80 olarak belirlenmiştir.

Yürürlükteki sisteme göre malûllük aylığı önemli ölçüde geriletilmektedir. Bu gerilemenin düzeyi, aylık bağlama oranlarındaki düşüşlerin yanı sıra güncelleme katsayısı nedeniyle ortaya çıkacak hesaplama yöntemindeki reel kayıpların etkisi altında belirecektir.

1.3. Ölüm Sigortası

Ölüm sigortasından yararlanma koşulları değişmemekte, sağlanan ölüm aylığı düşürülmektedir.

Yürürlükteki sisteme göre (1479 sayılı yasa, md.41), ölüm tarihinde toplam olarak en az 1.800 gün sigorta primi ödemiş olan sigortalının hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanmaktadır. Ancak, sigortalı iken geçirdiği iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölenler için prim ödeme süresi aranmaz. Dolayısıyla, yararlanma koşullarında değişiklik yoktur.

Buna karşılık, yeni Yasa Tasarısı'nda, malûllük ve yaşlılık aylığıyla ilgili değerlendirmeler paralelinde, ölüm aylığında da düşüşler söz konusu olacaktır. Ayrıca, ölüm aylığı bağlanabilmesi için, ölen sigortalının Genel Sağlık Sigortası priminden dolayı borcu olmaması şart olarak öne sürülmektedir.

Yeni bir düzenleme olarak evlenme ödeneği getirilmektedir.

5510 sayılı yasaya (md.37) ve yeni Yasa Tasarısı'na göre ölen sigortalı nedeniyle aylık alan eş veya kız çocukları, evlenmeleri ve talepte bulunmaları halinde, almakta oldukları aylık veya gelirlerinin bir yıllık tutarı bir defaya mahsus olmak üzere kendilerine evlenme ödeneği olarak peşin ödenir. Yürürlükteki sistemde (1479 sayılı yasa) evlenme yardımı konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır.

Cenaze ödeneği artırılmakta, yararlanma koşulu ağırlaştırılmaktadır.

Cenaze ödeneği için, yürürlükteki mevzuata göre prim ödeme gün sayısı aranmazken, yeni Yasa Tasarısı'na (37. maddesinin 3. fıkrasına) göre, en az 360 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olma koşulu aranmaktadır. Yürürlükteki sisteme (1479 sayılı yasa, md.40) göre 200 YTL'ye yakın olan cenaze ödeneği, yeni Yasa Tasarısı ile asgarî ücret (608 YTL) düzeyine çıkarılmaktadır.

2. Kısa Vadeli Sigorta Kolları

2.1. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

Kendi hesabına çalışan kadınlara iş kazası geçirdikleri veya meslek hastalığına yakalandıkları durumda geçici iş göremezlik ödeneği verilecektir.

Kendi hesabına çalışan kadınlara yürürlükteki sisteme göre iş kazası ve meslek hastalığı hallerinde geçici iş göremezlik ödeneği verilmemekteydi. 5510 sayılı yasayla iş kazası ve meslek hastalığı kendi hesabına çalışanlar için bir sigorta kolu olarak getirilmiştir. Ancak, 5510 sayılı yasayı değiştiren yeni Yasa Tasarısı’nda kendi hesabına çalışanlar için iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolu olmaktan çıkarılmış, dolayısıyla yürürlükteki sistemde uygulanan çerçeveye geri dönmüştü. Alt Komisyonunda yapılan değişiklik sonucu, bu hüküm, tekrar getirilmiş olumlu bir düzenlemedir. Ancak iş göremezlik süresince değil, yatarak tedavi veya istirahat raporu süresince ödenmesi, işçilere göre daha sınırlı bir korumanın belirlendiğini göstermektedir.

2.2. Hastalık Sigortası

Kendi hesabına çalışan kadınlara hastalıkları halinde geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi düzenlemesi yürürlüğe girmeden geri alınmıştır.

Yürürlükteki sistemde bulunmayan, ancak 5510 sayılı yasayla kendi hesabına çalışanlara hastalık hallerinde geçici iş göremezlik ödeneği verilmesini öngören düzenleme yeni Yasa Tasarısı’ndan çıkarılmıştı.

2.3 Analık Sigortası

Kendi hesabına çalışanlara analık sigortası getirilmektedir.

Kendi hesabına çalışanlar açısından yürürlükteki sistemde bulunmayan analık sigortası ilk defa getirilmektedir. Yürürlükteki sistemde, kendi hesabına çalışanların analık halinde gereksinilen muayene, tetkik, tahlil ve yapılan yardımlar sağlık sigortası çerçevesinde karşılanmaktadır. Ayrıca, geçici iş göremezlik ödeneği ve emzirme ödeneğinin verilmesi düzenlenmiştir

VI. KAMU GÖREVLİSİ (MEMUR) KADINLAR

Kamuda çalışan kadınların toplam kamu çalışanları içindeki oranı, diğer sektörlerdeki kadın oranlarına göre daha yüksektir. Mart 2007 tarihi itibariyle Emekli Sandığı üyesi olarak çalışan 811.668 kadın (1.626.571 erkek) bulunmaktadır. Toplam istihdam içinde kadınların oranı %26 iken, kamu görevlileri içinde bu oran %33 dolayındadır. Buna karşılık, kadınlar üst düzey yönetici kadrolarda yok denecek kadar azdır; genelde, orta ve alt düzey kadrolarda çalışmaktadırlar. Bu nedenle de, üst düzey kadroların aldığı makam tazminatı ve yüksek ek göstergelerden yararlanamamakta, hem çalışırken hem de emeklilik durumunda maaşları erkeklere göre daha düşük olmaktadır.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri açısından, Anayasa Mahkemesi'nin 5510 sayılı yasayı iptal etmesi nedeniyle, mevcut çalışanların tabi olduğu Emekli Sandığı rejimi devam etmektedir. 5510 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra kamuda çalışmaya başlayacak olan memurlar ve diğer kamu görevlileri ise yeni rejime tabi tutulacaktır.

Halen çalışmakta olan kamu görevlileri açısından en büyük kayıp Genel Sağlık Sigortası sistemine tabi tutulmalarıdır. Bu sistem ile bir yandan sunulan sağlık hizmetlerinin düzeyi önemli ölçüde düşürülmekte, diğer yandan ise sağlık harcamalarının bir bölümü sigortalının sırtına yıkılmaktadır. Halen, memurların sağlık giderleri kendi kurumlarınca karşılanmaktadır. Yeni Yasa Tasarısı ile memurlar genel sağlık sigortasına prim ödemeye başlayacaklardır. Toplam prim tutarının %5'ini memurların kendisi, %7,5'ini ise bağlı oldukları kurumlar karşılayacaktır.

1. Uzun Vadeli Sigorta Kolları

Tekrar ifade edecek olursak, halen çalışmakta olan kamu görevlileri açısından genel sağlık sigortası dışında sigorta kollarına ilişkin düzenlemelerin bir etkisi olmayacaktır. 5510 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra işe başlayacak kamu görevlileri ise yeni rejimin esaslarına tabi olacaktır. Bu grup kamu görevlisi kadınlar keza kısa vadeli sigorta kollarına tabi olmayacaktır. Dolayısıyla yeni kamu görevlisi olacaklar genel sağlık sigortasının yanı sıra sadece yaşlılık sigortası ve ölüm sigortası hükümlerine tabi olacaklardır. Malüllük hükümleri de farklı düzenlenmiştir.

1.1. Yaşlılık Sigortası

Yaşlılık sigortasından yararlanma koşulları ağırlaşmaktadır. Sigortalılık süresi değişmemekte, yaş koşulu yükseltilmektedir.

Yeni Yasa Tasarısı’nda sigortalılık süresi 9.000 gün olarak öngörülmüştür. Emekli Sandığı mensupları açısından daha önce de bu süre 9.000 gün (25 yıl) olduğu için sigortalılık süresi açısından değişen bir durum yoktur.

Kadınlar için 58, erkekler için 60 olan yaş koşulunda 2036 yılına kadar bir değişiklik yoktur. Ancak, 2036 yılından itibaren kademeli bir artış olacak ve 01.01.2048 tarihinden itibaren hem kadınlar hem de erkekler için emeklilik yaşı 65 olacaktır. Kadın ve erkekler arasında varolan 5 yıllık fark son on yıl içinde önce 2 yıla indirilmiş olup, bu Tasarı ile de zaman içinde kaldırılması öngörülmektedir.

Kısmi aylık bağlama⁵³ koşullarında da değişiklik öngörülmektedir. Yürürlükteki mevzuata göre kadınlar için 58, erkekler için 60 olan yaş koşulu kademeli olarak, 65 yaşını geçmemek üzere artırılmaktadır. 5.400 gün sigortalılık süresi (prim ödeme gün sayısı) aynı kalmaktadır.

Malûllük sigortasından yararlanamayan engelli sigortalıların emekli olabilmesi için aranan yaş ve sigortalılık sürelerinde de değişiklik yapılmıştır. Emekli Sandığı sigortalıları için daha önce 15 yıl fiili hizmet (yani 5.400 gün) aranıyordu. Yeni Yasa Tasarısı’nda en az 15 yıl hizmet ve en az 3.960 gün aranmaktadır.

Yaşlılık aylığı düşmektedir.

Güncelleme katsayısı ve aylık bağlama oranlarındaki düşüşler nedeniyle, yaşlılık (emeklilik) aylığı önemli ölçüde azalmaktadır.⁵⁴

Alt Komisyon Metni’nde yapılan değişiklikle, milletvekillerinin emekli aylıklarında ve emekli olmayanlarının temsil tazminatlarında önemli artışı öngören düzenleme Plan ve Bütçe Komisyonu çalışmalarında çıkarılmıştır.

---

⁵³ Yaş koşulunu sağlayıp, 9.000 prim ödeme gün sayısını sağlayamayan sigortalılar için düşük bir yaşlılık aylığı seçeneğidir.

⁵⁴ Bkz. Bölüm IV, Ek 2.

1.2. Ölüm Sigortası

Ölüm sigortasından yararlanma koşulları kolaylaşmakta, sağlanan ölüm aylığı düşmektedir.

Yeni Yasa Tasarısı'nın 32. maddesine göre, en az 1.800 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda iken ölen sigortalının hak sahiplerine, yazılı istekte bulunmaları halinde ölüm aylığı bağlanır.

Emekli Sandığı Yasası'nda ise, 3.600 gün yani 10 yıl prim ödemiş olan kamu görevlisinin ölümü halinde hak sahiplerine aylık bağlanır. Ancak, fiili hizmet süresi 5 yılı doldurduktan sonra vefat eden kamu görevlisinin, ölüm tarihinde, başkasının yardımı olmaksızın hayatlarını devam ettiremeyecek derecede malûl ve muhtaç bulunan dul eşleri ile çocuklarına, 15 yıl hizmet süresi üzerinden aylık bağlanır.⁵⁵

Görüldüğü üzere, ölüm aylığı bağlanabilmesi için mevcut düzenlemede aranan asgari 5 yıllık süre yeni Yasa Tasarısı'nda da aynen korunmuştur. Emekli Sandığı'na tabii kamu görevlileri için aranan 3.600 prim ödeme gün sayısı yine 1.800 güne çekilmiştir. Dolayısıyla, daha az prim ödeme gün sayısının aranması yararlanma koşullarını hafifletmektedir. Buna karşılık, Yeni Yasa Tasarısı'nda, malûllük ve yaşlılık aylığında olduğu gibi, ölüm aylığında da düşüşler söz konusu olacaktır. Ayrıca, ölüm aylığı bağlanabilmesi için, ölen sigortalının genel sağlık sigortası priminden dolayı borcu olmaması şart olarak öne sürülmektedir.

Evlenme ödeneği aynı kalmaktadır.

Emekli Sandığı Yasası ve Yeni Yasa Tasarısı'na (37. maddesi 1. fıkrasına) göre, ölen sigortalı nedeniyle aylık alan eş veya kız çocukların, evlenmeleri ve talepte bulunmaları halinde, almakta oldukları aylık veya gelirlerinin bir yıllık tutarı bir defaya mahsus olmak üzere evlenme ödeneği olarak peşin ödenir.

---

⁵⁵ Alt Komisyon'da yapılan düzenlemeye göre, bir defaya mahsus olmak üzere, geçmişte ölüm aylığına hak kazanamayan ve toptan ödemeyi alan hak sahiplerine, toptan ödemeyi geri iade etmek koşuluyla ölüm aylığından yararlanabilme olanağı sağlanmıştır.

Cenaze ödeneği düşmekte, yararlanma koşulu ağırlaşmaktadır.

Cenaze ödeneği için, yürürlükteki mevzuata göre prim ödeme gün sayısı aranmazken, Yeni Yasa Tasarısı’na (37. maddesinin 3. fıkrasına) göre, en az 360 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olma koşulu aranmaktadır. Yürürlükteki mevzuata göre en yüksek memur maaşının iki katı olan (bugün itibariyle yaklaşık 1 000 YTL) cenaze ödeneği, Yeni Yasa Tasarısı ile asgarî ücret (608 YTL) düzeyine indirilmiştir.

VII. SONUÇ

Bu raporda, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı’nın kadınlara nasıl bir “sosyal güvenlik” vaat ettiğini anlamaya çalıştık. Bu Tasarı’nın zaten çok kısıtlı olan haklarımızın birçoğunu elimizden aldığını gördük. Sosyal güvenlik açısından haklarımızdan olduğumuz gibi, bireysel ve toplumsal konumumuzla ilgili yıllardır verdiğimiz mücadeleler sonucu kazandığımız bazı hakların da, yasalara geçmiş olmasına rağmen, yasa koyucunun belleğine girememiş olduğunu gördük. Bu nedenle, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı ile ilgili sadece bir değişiklik talebimiz var:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI’NA

Görüşülmekte olan Yasa Tasarısı’nın 1’inci maddesinin ve yürürlüğe ilişkin 108’inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini, yürütme maddesi hariç diğer maddelerinin Tasarı metninden çıkarılmasını talep ediyoruz.

KEİG Platformu

“**MADDE 1.-** 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.”

MADDE 2.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.”

Alt Komisyon Metni üzerinde Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından yapılan değişikliklerle ilgili notlar

Bu çalışma basım aşamasındayken, Plan ve Bütçe Komisyonu, Alt Komisyon Metni üzerinde bazı değişiklikler yaptıktan sonra Tasarı’yı Genel Kurul’a sundu. Bu değişiklikleri içeren bilgi notumuzu aşağıda bulacaksınız.

1. Raporun “II. GENEL SAĞLIK SİGORTASI” bölümünde yer alan genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olunan kişilerin (bağımlıların) yatarak tedavi görmeleri halinde, sağlık hizmetleri tutarının %1’i düzeyinde bir miktarı katılım payı olarak ödemelerini düzenleyen hüküm Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından Tasarı’dan çıkarılmıştır.

2. “III. BAĞIMLI KILINAN ve DIŞLANAN KADINLAR” bölümünde söz konusu edilen, 4447 sayılı yasa gereği işsizlik sigortasından işsizlik ödeneği ve kısa çalışma ödeneği alan sigortalıların, uzun vadeli sigorta primlerinin Türkiye İş Kurumu (Fon) tarafından karşılanmasını düzenleyen hüküm Plan ve Bütçe Komisyonu’nda çıkarılmıştır.

3. Raporun III., IV., V. ve VI. bölümlerinde yer alan güncelleme katsayısının hesaplanma yönteminde çok sınırlı da olsa olumlu bir değişiklik yapılmıştır. Hatırlanacağı üzere güncelleme katsayısı, TÜFE ve sabit fiyatlarla gayrisafi yurt içi hasılanın büyüme oranının dörtte birinin (%25’inin) toplamıydı. Plan ve Bütçe Komisyonu’nda yapılan değişiklikle, dörtte bir (%25) oranı %30’a yükseltilmiştir.

4. Raporun IV., V., ve VI. bölümlerini ilgilendiren değişikliği de şöyle özetlemek mümkün. 5510 sayılı yasada (md.26), başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malûl olan sigortalılar için malûllük aylığı alma koşulu en az beş yıldan beri sigortalı olup, toplam 900 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primini ödemiş olmasıydı. Plan ve Bütçe Komisyonu’nda da yapılan görüşmeler sonucu malûllük aylığı alma koşulu 1 800 güne çıkarılmıştır.